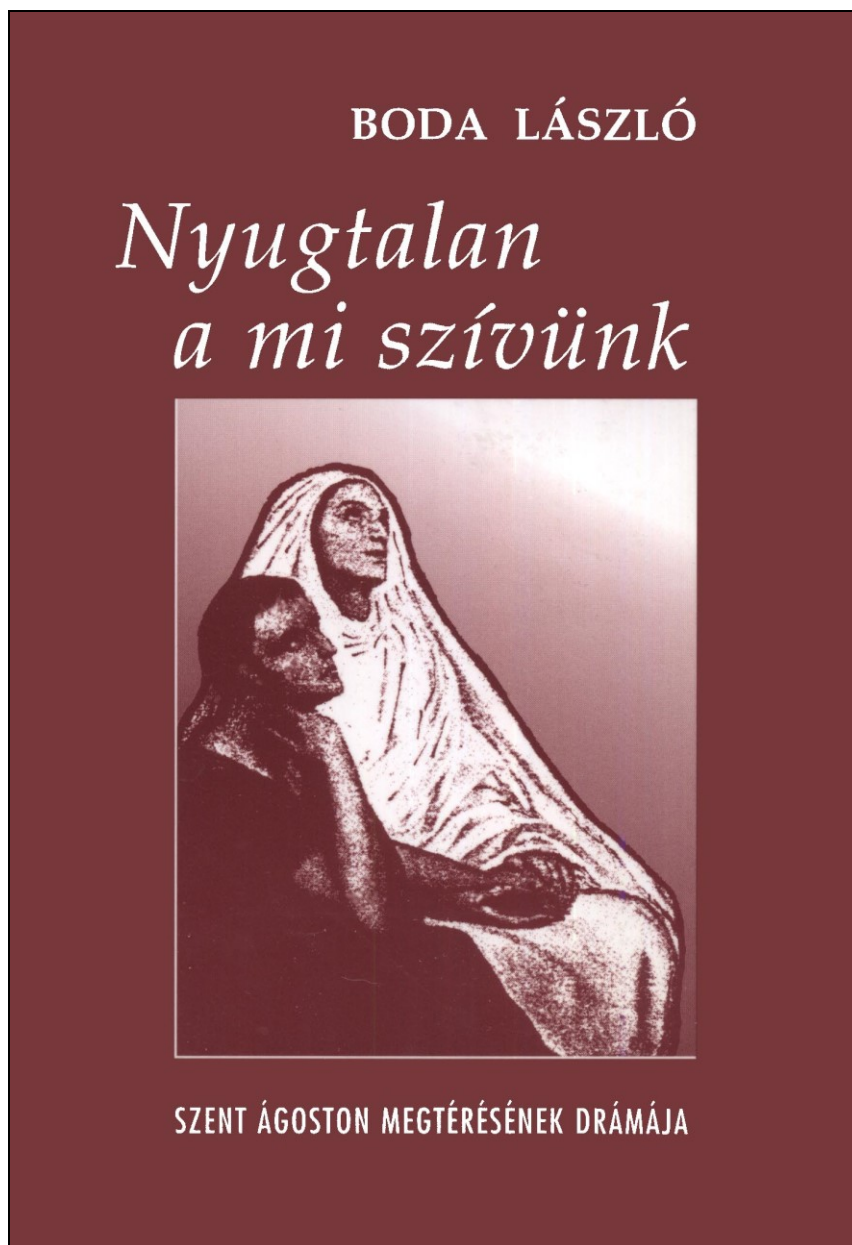

Boda László
Nyugtalan a mi szívünk
Szent Ágoston megtérésének drámája

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Boda László
Nyugtalan a mi szívünk
Szent Ágoston megtérésének drámája

A borító Ary Schäfer festménye alapján készült,
a könyvben szereplő rajzok a szerző művei

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv 1999-ben jelent meg az Accordia Kiadó gondozásában az ISBN 963 85946 2 4 azonosítóval. Az elektronikus változat a szerző engedélyével készült. Lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más jog a szerzőé.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Előszó.....	4
Szerzői javaslatok a dráma feldolgozásához.....	7
Szereplők.....	9
I. jelenet.....	11
II. jelenet	19
III. jelenet.....	23
IV. jelenet.....	29
V. jelenet.....	40
Ars poetica helyett	48

Előszó

Szent Ágoston a kereszténység történetének legszínesebb egyéniségei közé tartozik. A „fauszi ember” típusát mintha róla mintázták volna. Ennek a fauszi magatartásnak az a jellemzője, hogy egy-egy fölfokozott szellemi nyugtalansággal megáldott-megvert ember a boldogságot keresve bejárja a tévedések zsákutcáit, aztán addig megy tovább, amíg meg nem találja a végállomást. Ha nem találja meg, akkor legalább odáig sikerül eljutnia, hogy bevallja tévedéseit, mely ebbe a mondatba sűríthető: „Nem ezt kerestem”...

A „fauszi ember” alapvető jellemzője tehát a nyugtalanság, az emberi élet értelmének megszállott keresése. Bejárja a mellékutakat és a zsákutcákat, de tovább megy és a „kincs, hír, gyönyör” sem képes arra, hogy megadja számára a végső kikötőt vagy a végállomást. Csak ideiglenes „menedékhelyet” ad – külön-külön vagy együtt –, akár fogság, akár vendéglátás formájában. Goethe magát írta meg a Faustban, hiszen ő is közéjük tartozott a maga módján. De Goethe nem igazán fauszi alkat. A világirodalomban Odüsszeusz kezdi a sort. Őt azonban még kényszerhelyzetek kalandjai ragadják az ismeretlen kikötőkbe, ahonnan addig megy tovább, amíg haza nem talál. Ágoston hajóútjai mellékessé válnak a fauszi emberek nagy kalandjában. Ő belső világában éli meg a nyugtalan szív boldogság-kereső kalandját, amíg nyugalma meg nem találja – Istenben.

Mindebből világosan kiolvasható, hogy a „fauszi ember” – akinek persze bőven vannak hétköznapi változatai is – szükségképpen „egzisztenciális” életfilozófiát vall, anélkül, hogy erre különösebben reflektálna. Más szóval: egész lényével és cselekvő formában gondolkodik az élet értelméről. Ágoston esetében még külön megújuló időszerűséget biztosít az a szempont, amely kifejezetten a vágyak oldaláról közelít életéhez, azon belül is főként a megtéréséhez. Petőfi is megfogalmazta azt, ami ősrégi tapasztalat, hogy „az embert vágyai vezérlik”. Ágostont is a vágyai vezérelték. Csakhogy szembetűnő különbség van vágy és vágy között, amiről gondolkodásunk átlagszintjén szívesen megfeledekezünk. Így aztán elvész a vágyak drámai lényege, az, hogy különféle felszíni vágyaink szembe találják magukat életünk legfőbb vágyával, ami lényünk legmélyébe nyúlik. Aki ezt nem veszi észre, az az emberi lét drámáját nem veszi észre. Annak fogalma sincs a „fauszi” életérzésről, az emberi szív megújuló nyugtalanságáról. A fauszi életforma képviselői kipróbálják a tévutakat, bemennek a zsákutcákba, de kijönnek onnan és tovább keresnek. Egy időre engednek a kísértésnek, mert az elhiteti velük, hogy „ezért érdemes”, hogy „ez az, amit keresek”. De aztán annál nagyobb a csalódásuk. És továbbmennek.

Ágoston életének igazi drámája tehát voltaképpen belül játszódik. A külső események csupán statisztálnak ehhez a belső drámához. Egy mai tinédzser határozta meg legtömörebben a drámát úgy, hogy az „akaratok ütközése”. Nehéz volna találóbban néven nevezni. Ágoston esetében ez szó szerint így van. Ezt írja: „Két akarat volt bennem, a testi és a lelki. Ezek küzdöttek egymással, és ellenkezésük valósággal szétmarcangolta lelkemet”. A két akarat két erős vágyat jelent, amely sajátos törekvés formájában cselekvésbe megy át, majd életforma lesz belőle. Az egyik vágy voltaképpen vágykomplexum: a test lángolása, a valakivé lenni törtető igyekezete és a pénz utáni hajsza. Dante ragadozói: az oroszlán, a párduc és a nőstényfarkas: a rang, a kéj és a birtoklásvágy őt is megkönyékezik. Ágoston pontosan ugyanezt a hármas kísértést fogalmazza meg a 6. könyv 6. fejezetének első mondatában: „A kitüntetés, a vagyon, a szerelem vágyától lihegtem”. Ez az, ami a legnagyobb kielégülést adja. De a „kielégülés” nem „beteljesülés”. Az élvezet még nem öröm. A korbácsoló szenvedély pedig egyenesen ellentéte a belső nyugalomnak. A hajó gyakran lehorgonyoz, de még nem jutott el a kikötőbe.

A szent nem üvegházi virág. Ágoston vallomása nem olyan fejezetek sora, melyeket

szégyenkezve kellene átlapoznia a hívőnek. Csak Jézus Krisztusról van megírva – kétszer is – , hogy embervoltunkat magára vette, a bűnt kivéve. Ágoston mélyen osztozik sorsunkban, bűnös voltunk megtapasztalásában is. Ez azonban mégsem a bűnben való szolidaritás. Az ő nagy találmánya a „felix culpa”, a „szerencsés bűn”, amelynek föloldozását épp az adja, hogy pozitívrá fordul, hogy a megtérést sürgeti. Szerencsés az az árnyék, amely a fénynek szolgálhat. Ezért érezzük olyan egyetemesen nekünk szóló üzenetnek a tékozló fiú példabeszédét, akiben saját kereteink között felismerhetjük a magunk életútját. Az ember tragédiája ezért nem a bűn – és annak következményei –, hanem a bűnben való megmaradás. A fausztai ember tragédiája az, ha ottfedekszik valamelyik zsákutcában. Ez olyan, mintha Odüsszeusz – mondjuk – ottragadt volna Kirkénél. A legsúlyosabb bűn is képes viszont arra, hogy „szerencsésé” váljék, ha a megtérésre ad indítást.

Szent Ágoston lángelméje, az európai és a keresztény kultúrára való kiemelkedő hatása elvitathatatlan. Az irodalomtörténet szilárdan megállapítja a *Vallomások* úttörő jelentőségét. Szerb Antal így méltatja: „A *Vallomások* nagy határkö... Vele kezdődik az európai lélek introverziója, befelé fordulása”. S ezzel meg is fogalmazza a mű újabb időszerűségét: az európaiságot. Mert a *Vallomások* könyve az európai kultúra legkiemelkedőbb alkotásai közé tartozik. Csakhogy a fénye mellett megvan az árnyéka is, már ami az emberi érdeklődés relativitását illeti. Ezt egy mai olvasója így fogalmazta meg, leplezetlen őszinteséggel: „Csalódtam a *Vallomásokban*”. A csalódottak pedig elég sokan vannak. Vajon mi lehet az oka?

A legáltalánosabb ok az, hogy sokan nem jutnak el az irodalmi nagykorúság állapotába. A megszokott életrajzi művet várják a *Vallomásoktól* is, és ha már belekóstoltak az irodalomba, többnyire Rousseau önkitergető vallomásait kérik számon. Ők a bűn elkövetésének aprólékos részleteire volnának kíváncsiak, hogy így szellemi-lelki áttétellel jussanak el a „kielégüléshez”. Megróják a gyóntatót, aki a részletek iránt érdeklődik, maguk pedig fölfokozottan követik el ezt a hibát. Aki azonban a „kukkolók” kíváncsiságával veszi kezébe a *Vallomásokat*, azt menthetlenül csalódás éri.

A *Vallomások* lapjai másfajta „szenzációt” kínálnak. Épp a fausztai ember tapasztalatainak izgalmat: mikor és hogyan jut el a kikötőbe, miután annyi szigetenél vetett átmenetileg horgonyt? Mi ragadta meg és milyen tartósan? Külön érdemes fölfigyelni benne az igazi barátság meghatározó szerepére. Mindehhez persze hozzátartozik, hogy nem szabad félrevezetni az érdeklődőt a könyv műfaját illetően. A *Vallomások* jelentése ugyanis kettős: Isten dicsérete, nagyságának visszatérő megvallása (ez műfajilag az ún. laudáció) és – szinte csak másodlagosan – az író többnyire vázlatosan odavetett életrajzi adatainak keretében: bűneinek megvallása. A *Vallomások* műfaja voltaképpen egy hatalmas zsoltárhoz hasonlít, melyet az életrajzi elemekhez fűzött filozófiai és teológiai reflexiók szönek át. Még így is két különálló részben kellene kiadni. Hiszen az első kilenc „könyvben” mondja el megtérése „történetét”.

Hozzájárulhat a csalódáshoz Szent Ágoston „ezüstkori” nyelvezete, stílusa is. Ez a szónoki beszéd korabeli díszítő elemeit alkalmazza, ami elüt a mai ízléstől. Még inkább elriaszthatja a nagyszabású mű olvasóját az olyan fordítás, amely ezeket a szónoki díszeket még ki is hangsúlyozza. A *Vallomásokat* inkább a mai nyelvhez közelítve kellene tehát lefordítani újabb és újabb kiadása során. Hiszen épp Ágoston az, aki olyan csodálatos tömörséggel tud megfogalmazni ma már közmondássá vált dolgokat, amikor a tiszta igazság keresése során leveti a fölös díszítő elemeket. Egy példa a szónokias fordításra: „Gyalázatomban növekedtem nagyra és esztelenül kacagtam orvosságos tanácsaidon”. Így Városi István fordítása, aki maga is tanította a retorikát és verseket írt. Lehetne azonban így is fordítani: „Még szégyenülésemre vált, hogy nagyra nőttem és hogy kinevettem gyógyító szavaidat”. Barokkos jelleget kap az ilyen fordítás: „szaporázza lépteit”, „belecsörgedeztek fülembe a szavak” stb. Kétségtelen azonban, hogy a szónokias jelzők, igék megtalálhatók a

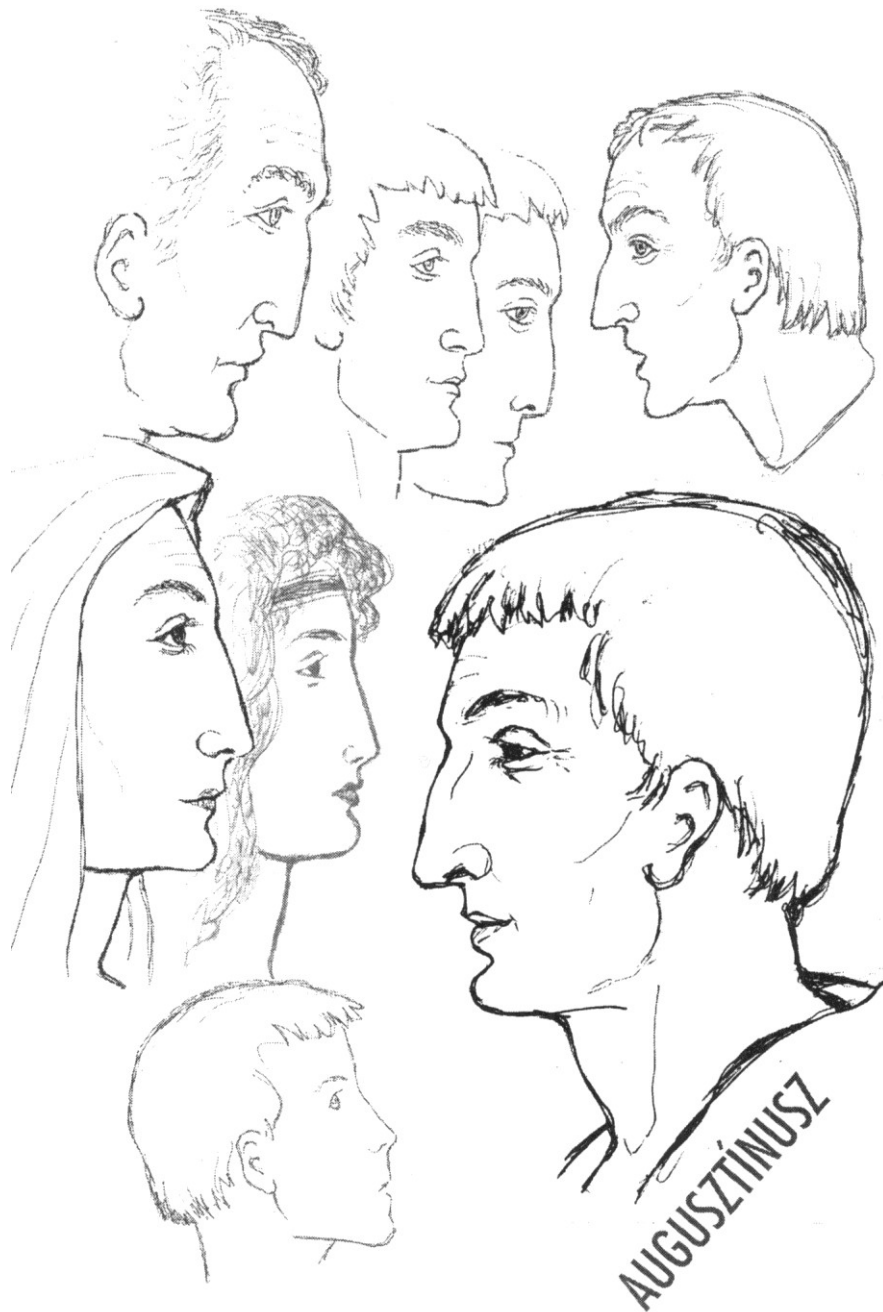
szövegben, s arra engednek következtetni, hogy a *Vallomások* első része korábban íródott, mint a második.

A megtérés drámáját földolgozva ez az egyszerűbb és a filozófiai reflexiókat inkább csak érzékeltető stílus már kötelező. Még Chandler lényegre fogékony, csaknem irodalmi rangú, igényesebb „krimijeit” is nyernek a filmrevitel nyelvi tömörítésével. Mindenképpen szükséges tehát, hogy ezen az úton közelebb hozzuk a *Vallomásokat* a mai emberhez és a mai fiatalokhoz, akik közül sokan maguk is részesei a boldogság-keresés fauszti kalandjának, persze saját életük variációjában. Az igazi emberré-válás, emberlétünk hiteles megélésének jellemző útja ugyanis: eljutni a gyönyörtől az örömig, a szenzációktól az igazságig, és a birtoklásvágy hajszoltságából az ajándékozói szeretetig. A kielégülésig a nemi erőszak elkövetője is eljut. A boldogság azonban mérhetetlenül több ennél. Az csak a távolabbi partokon található. Emberi létünk igazi értelme nem a kielégülés, hanem a beteljesülés.

Ha önkitergető életrajzot, a nemiség dolgaiban vájkáló szórakoztató olvasmányt keres valaki a *Vallomásokban*, az csalódni fog. Ha azonban a boldogság keresésének filozófiai és teológiai vívódásokkal átszőtt útját kívánja az ember megismerni Szent Ágoston életében, a Római Birodalom bukásának alkonyatában, akkor nem fog csalódni. A színpadi feldolgozás a belső drámára, s a lelki fejlődés állomásaira összpontosítja figyelmét. Nyelvében helyenként alkalmazkodik korunk igényeihez is, a „ma ezt ő így fogalmazná” jegyében (pl. „reagál”).

Szerzői javaslatok a dráma feldolgozásához

A dráma nem csupán „akaratok ütközése”, hanem cselekvés is, sőt lényegéhez tartozóan az. Hogyan lehet tehát cselekményessé tenni azt, ami inkább meditatív belső visszatekintés? Bizonyos, hogy a természet színpadát ki kell kapcsolni. Még a tengert is csak „láttatni” lehet azzal, hogy a dráma főszereplője kitekint az ablakon. Az sem kétséges, hogy a szoba, amelyben az emlékező visszatekintés lejátszódik, egyszerű. Berendezési tárgyai csupán a legszükségesebbek. Az esetleges díszítő elem (pl. Ciceró-mellszobor) szimbolikus utalásként alkalmazható.

A „monodrÁma” belső monológjának cselekményessé tételét az emlékezés határozza meg. *A SzentivÁnéji Álom* a játékosan szertelen fantázia színpadi megelevenítője. A *Vallomások* színpada az emlékezésé. Ezt a művön túl az is nyomatékozza, hogy Szent Ágoston az emlékezés első filozófiai felfedezője. Az emlékezésnek is van viszont színpada. Ezen előjöhetha többi szereplő is, mint emlékkép. A színpad mögöl pedig hangok és zenei motívumok vehetik elejét a monotóniának. A főszereplő – Augusztínusz – mozgása is alkalmazkodik a megelevenítés követelményeihez.

A színház-történetnek azonban vannak tapasztalatai. A főszereplő irdatlanul nagy szövege meghaladja a tanulhatóság emberi mértékét. Nem okoz különösebb gondot egy rádióelőadásban. A televízió is talál olyan technikai megoldást, amely ezt az akadályt el tudja távolítani. A színpadi megoldás lehetősége nyitva marad. Van ott példa a monodrámára is. A technika fejlődése azonban további segítséget nyújthat ehhez (pl. fülbe helyezhető mini-súgó stb.).

A latin neveket kiejtésük szerint alkalmazom.

A jelen monodrÁma az 1967-ben írt szöveg teljes átdolgozása, 1993-ban. Harminc év nagy idő. Az új változat higgadtabb, hitelesebb és pontosabb, szövegében remélhetően érettebb is a régebbinél. A több forrásból való újratanulmányozás is segítette a szöveg újjászületését.

Szereplők

AUGUSZTÍNUSZ

A rétori főiskola vezetője, tanára, magisztere, Karthágóban, Rómában, Milánóban, aki visszavonulva a tanítástól és a milánói udvari szónoklatoktól, hazatér szülőföldjére, Afrikába.

Hippói magányában – amely mintegy lelkigyakorlat számára – felkészül hivatására, miután annak minden akadályát elhárult életútján. Ő az egyetlen főszereplő.

A SZÍNEN MEGJELENŐ SZEREPLŐK:

ALÍPIUSZ

Jogász, majd bíró, Augusztínusz volt tanítványa és legjobb barátja, aki elkíséri őt utain. Ő lesz megtérésének legközvetlenebb társa és tanúja.

A BARÁTI KÖR MÁS TAGJAI MILÁNÓBAN:

ROMANIÁNUSZ

Jóval idősebb Augusztínusznál. Annak lelkes anyagi támogatója, tehetségének csodálója. Milánóban már két fia is vele van. 45 év körüli lehet.

NEBRÍDIUSZ

Augusztínusz karthágói tanítványa, aki csatlakozik hozzá Alípiusszal együtt. Éles elméjű, a baráti beszélgetések résztvevője.

VEREKUNDUSZ, PONTÍCIÁNUSZ

Mindketten Milánóban kapcsolódnak be az Augusztínusz körül alakuló baráti körbe. Jómódú udvari emberek, de azért tanítanak is. Kedvelik az irodalmat és a filozófiát. Ők már keresztények.

FAUSZTUSZ

Manicheus püspök, Augusztínusz szellemi ellenfele. Vele vitázik későbbi művében (Contra Faustum).

TEST ÉS LÉLEK

Szimbolikus szereplők, pantomimszerű mozgással. Nem dualizmusra utalnak, hanem a „két akarat”, a két vágy: a testiség és a spiritualitás megszemélyesítői.

HANGOK:

MONIKA

Augusztínusz édesanyja

PATRÍCIUSZ

Augusztínusz apja

AMBRÓZIUSZ PÜSPÖK (Szent Ambrus)

Nagy hatással volt Augusztínusznak. Ő keresztelte meg Milánóban.

AZ ÉLETTÁRS

Augusztínusz ágyasa, majd fiának anyja, akinek nevét tapintatból nem említi.

ADEODÁTUSZ

Augusztínusz fia, milánói tartózkodása idején kb. 14 éves.

KÓRUS, ill. KAR

A színpalota mögött, esetleg zenei vegyítéssel, vagy alkalmasint ének formájában (pl. zsoltárrész).

A dramatizált visszaemlékezés **SZÍNHELYE:**

Hippó, a numídiai tengerparton, ahol egy szerény villa szobájának magányában Augusztínusz visszatekint életére és megtérésére, Kr.u. 390 táján, 36 éves korában.

A nevek kiejtésük szerint találhatóak a szövegben.

I. jelenet

(Augusztínusz a numídiái Hippóban Valériusz püspök mellé kerül. Itt szentelik pappá és itt szentelik majd Valériusz után püspökké, 395 karácsonyán. Pappászentelése előtt itt vonul el a világtól többhónapos magányba. Itt tanulmányozza a Szentírást teljes odaadással. De itt meditatálja át egész életét, megtérését is. A belső dráma emlékezése színpadán itt eleveníti föl azokat az eseményeket, melyeket a monodráma sűrítve és kiegészítve életre kelt. – A szín egyszerű szoba, ablakán ki lehet látni a tengerre. Hippó a mai Annaba helyén volt. Ágoston idejében virágzó keresztény város, bazilikával, fürdővel, kisebb kikötővel. Rangját az is bizonyítja, hogy 393-ban itt tartották a provincia helyi zsinatát, melyen Ágoston már előadóként kapott kiemelt szerepet, holott még püspök sem volt. Nagyon valószínű, hogy a Vallomásoknak a megtérésére vonatkozó első része még itt íródott. Ettől függetlenül ez a helyszín és annak magánya a legalkalmasabb, hogy visszaemlékezéseinek kerete legyen. – A szín berendezési tárgyai lehetőleg szimbolikus szerepet töltsenek be. Az asztal, a szék és az ablak különösen fontos. Esetleg Cicero gipsz mellszobra. A színen való mozgás megkomponált és alkalmazkodik a szavakhoz. Föláll, leül, sétál, az ablakhoz megy stb. Mindez egy rádióelőadásnál természetesen kiesik.)

AUGUSZTÍNUSZ

(a szín közepén, kezében a Szentírás tekercsével, hangosan olvassa a nézők felé, a fény ráesik)

„Mert a te fiad meghalt, de föltámadt, elveszett, de megtaláltatott” (Lk 15). Visszatért hozzád az elveszett tékozló fiú, én Istenem, és te visszafogadtad. Meghallgattad anyám szüntelen könyörgését. Letörölted könnyeid. Engem pedig beöltöztettél a kegyelem köntösébe és a szent áldozatban ünnepi asztallal fogadsz. Túlcsozol bennem a hála Irántad, Istenem... Most megtaláltam a magányt, amelyet annyira kerestem, hogy végre átmeditáljam eddigi utamat. Elvonultam pár hónapra a világtól, amely egyet jelentett számomra a mohó törtetéssel, a siker hajszolásával és égő testem szenvedélyeivel. Fölkészülésem magánya ez, hogy belső megújulással térjek vissza a világba. *(megáll az ablaknál és kitekint)* Fejem fölött Afrika kék ege és forrón tűző napja. Észak felé ott a tenger, hullámzó lelkem szimbóluma. Szívemben a megtérők békéje... Keresztény lettem. Leszámoltam fiatal éveim tévelygéseivel és szenvedélyeivel. A múltat már csak emlékezetemben őrzöm. Elbocsátottam gyermekem anyját, volt szeretőmet, ágyasomat, akivel együtt éltem. Elbúcsúztam Ambróziusz püspöktől és milánói barátaimtól. Rómában eltemettem anyámat, majd Tagasztéban a fiamat. Mögöttem bolyongásaim állomásai: Karthágó, Róma, Milánó. Valériusz, Hippó püspöke hívott maga mellé. Ő bocsátotta rendelkezésemre ezt a kertes házat itt a dombtetőn, hogy a világtól elvonulva fölkészülhessek, Istenem, a te szolgálatodra, mint ahogyan Kassziciákumban készültem föl a keresztségre. Akkor még anyám és barátaim körében, most egyedül, csak veled, nyugtalan szívem Istene... Látom a

tengert és feltörnek belőlem az emlékek. Érzem, hogy nem elég átmeditálnom ezt a múltat s benne a Gondviselés kezét. Meg kell írnom, amit átéltem és megtapasztaltam utaimon. Meg kellene írnom, de tanácstalan vagyok, hogyan. Fokozottan érzem, milyen nehéz a kezdet. Hiszen még azt sem tudom, milyen műfajba illenék, amit el akarok mondani. Nem írhatom meg hadjárataim történetét, mint Julius Caesar. Az én harcaim belül játszódtak, a lélek csataterén. Leveleket írok, mint Plínusz? De ugyan kinek címezzem? Anyám és a fiam meghalt. Barátaimnak elmondtam mindent... *(töprengve jár föl és alá, majd földerülve)* Megvan! Megtaláltam a megoldást! Neked mondom el megtérésem történetét, Istenem. Neked vallom meg bűneimet, és azt, hogy mennyire túlcserél bennem a hála, amiért feléd irányítottad lépteimet, *(fölvesszi a Szentírást és a maga szavaival folytatja a tékozló fiú történetét)* Az én utam is a tékozló fiú története. Vajon mit mondhatott neki atyja, amikor csak ketten maradtak a szobában? Késő éjszaka lehetett már. Elült a lakoma lármája. Csend volt a házban, amikor az apa egyedül maradt hazatért fiával. Odament hozzá, vállára tette a kezét, szemébe nézett és így szólt: „Fiam, valamit még mondani akartál nekem, mielőtt lefeküdnél.” S a fiú, az ünnepi asztal után elfelejtve már az éhséget és szomjúságot, azt válaszolja: „Atyám, engedd meg, hogy hazatért tékozló fiad elmondja neked, ami vele történt az úton...”

HANGOK

(zenefoszlányok kíséretében)

Augusztínusz! *(női kacagás, csábítóan)* Augusztínusz! Miért nem jössz már?! Tőlünk megkapod, amit annyira kívánsz!

KÓRUS

Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben...

ZSIVAJ

Öld meg a trákot! Tigriseket az arénába! Vért akarunk látni! Kenyeret és cirkuszi játékokat!

EGY BÖLCSELŐ

Csendben születik az igazság, azt keresd.

ÁRUS

Szicíliai narancsot tessék!

EGY HANG

A barbárok betörték a Pannóniába. Veszélyben a birodalom!

TÖBBEN

Töltsd meg a kupákat! Élvezd ki az életet! A halállal úgyis vége mindennek, *(nevetés, összekoccanó kupák)*

ALÍPIUSZ

Én veled tartok és itt vannak velem a barátaid is.

AUGUSZTÍNUSZ

(fölcsődvá, mint aki eszmél a rázúduló emlékekből) Milyen csodálatos az emlékezet, Istenem. Micsoda tárháza a múltnak. Itt vannak mind bennem, akikkel összehozott a sorsom. Látom az arcukat. Hallom a hangjukat, *(mintha sorra*

bemutatná a szereplőket)

- MONIKA HANGJA Augusztínusz, fiam! Hol vagy? Már annyit kerestelek...
- AUGUSZTÍNUSZ Anyámnak a hangja jut eszembe leginkább. Arcát elmosják a könnyei. De a hangja most is velem van. Újra meg újra hallom.
- ÉLETTÁRS Szeretlek, Augusztínusz. Nekem már nincs saját akaratom. Én mindenemet odaadom neked! És nincs férfi, aki rajtad kívül érdekelne.
- AUGUSZTÍNUSZ Miatta szégyenkezem, Istenem. Karthágóban találkoztam vele. Nem említem a nevét. Szép volt és egyszerű származású. És könnyelmű életű. Sem hivatali rangban, sem szellemiekben nem ért föl a mi köreinkhez. Mégis tisztább volt, mint én, bár önként lett a szeretőm. Megbocsáttatnak bűnei, mert ennyire szeretett. Most már ő is a te szolgálatodban van, hisz megmondta, hogy nem akar férfit ismerni énutánam...
- AMBRÓZIUSZ PÜSPÖK Jöjj el majd máskor is, Augusztínusz. Ha meg akarsz találni a választ, olvasd a Szentírást.
- AUGUSZTÍNUSZ Neki is a hangja maradt meg bennem. Volt, amikor nem is láthattam arcát az emberfejektől. Szavai betöltötték a milánói bazilikát, melynek oszlopához támaszkodtam. Ez a hang ott lebegett a falak között, akkor is, amikor a hívek már eltávoztak a templomból. Ambróziusz püspök, megtérésem segítője...
- TANÍTVÁNYOK HANGJA Szalve, magiszter! Üdvözlégy, ékes szavak mestere, *(kajánkodó nevetéssel)* Afrikai Ciceró... Jól kitoltunk veled Rómában, amikor meglógtunk a tandíj elől. Megkaptad a leckét, karthágói jövevény *(nevetnek)*... Hogy megtudd, neked is van még tanulnivalód nálunk, az igazi fővárosban...
- AUGUSZTÍNUSZ A diákjaim... Mennyi bajom volt velük Karthágóban, meg Rómában is. És mégis micsoda öröm, milyen bőséges kárpótlás, hogy közülük került ki annyi jó barátom, mint Nebrídiusz, Evódiusz és főként megtérésem társa, a tiszta jellemű Alípiusz, aki mindenhová elkísért. A rossz társaság lehúzott a mocsárba, a jóbarátaim mindig fölemeltek...
- FAUSZTUSZ *(keneteskedő hangon)* A nagy Próféta, Máni lehelete áradjon rád, fény gyermeke! *(majd elkomorodva, fenyegető hangon)* Légy kiközösítve gyülekezetünkől, sötétség fia!
- AUGUSZTÍNUSZ Íme a sima nyelvű Fausztusz, a manicheusok karthágói főpáosztora, behízelt szavakkal és sekélyes tudománnyal. Megmutatta nekem mindkét arcát...

- BARÁTAI *(Némán, de a beszélgetés gesztusaival vonulnak át a színen, Ágoston mögött, az emlékek pantomimjével.)*
- NEBRÍDIUSZ Meglep, amit a belső megvilágosodásról mondtál, Augusztínusz... *(továbbmegy)*
- AUGUSZTÍNUSZ Mennyit kutattuk együtt az igazságot karthágóból hozzászegődött barátommal, az élesesű és hűséges Nebrídiusszal!
- ROMANIÁNUSZ Soha nem felejttem, amikor Karthágóban megnyerted a szónoki versenyt. Nyomodba sem léphettek a versenytársaid. Boldog vagyok, hogy segíthettem tehetséged kibontakozását...
- AUGUSZTÍNUSZ A gazdag üzletember és irodalombarát, a Tagasztében pártfogómmá vált Romaniánusz, karthágói tanulmányaim nagylelkű támogatója. Amikor apám nem tudta már fedezni magasabb iskoláztatásom költségeit, ő megnyitotta erszényét. Lelkesedett, amikor szónoklatomat hallgathatta. Még lakást is adott. Csodálatával övezett és idősebb fejjel, üzleti ügyeit is félretéve csatlakozott baráti körünkhöz.
- VEREKUNDUSZ Üdvözlégy, szónokok fejedelme!
- AUGUSZTÍNUSZ Ó, a milánói jóbarát, a felejthetetlen humorú Verekundusz, akinek szintén sokat köszönhetek. Jómódú udvari hivatalnok. Gyönyörű nyaralóját ő bocsátotta rendelkezésünkre, amikor közösen vitattuk meg a Gondviselés misztériumát.
- PONTÍCIÁNUSZ Olvastad Remete Szent Antal életrajzát, Augusztínuszom? És hallottad Viktorínusz rétor megtérését?
- AUGUSZTÍNUSZ Ő milánói baráti körünk szíve, a mélyen keresztény Pontíciánusz. Az udvarnál ismertem meg. A nagy megtérők példáját sodró lelkesedéssel tudta előadni baráti beszélgetéseink során. Istenem, milyen sokat köszönhetek neki.
- BELSŐ HANGOK Én vagyok a Testiség! Általam kapod az érzéki vágyak gyönyöreit... Magasabb vágy is él benned! Én a lélek szomjúságát hordozom. Nem olvastad az írást: „**A Lelket ki ne oltsátok?**”
- AUGUSZTÍNUSZ Micsoda harc van bennem. Énem a Jó és a Rossz csatateré. Fortyogó mocsár és a tiszta hegyek magaslata. A gyönyör örvényei és az igazság kikötője... Elbukások és fölemelkedés... Micsoda gladiátori küzdelmek arénája a lélek, Istenem.

KÓRUS	„Mert a test a lélek ellen lázad, a lélek pedig a test ellen, és ellentétben állnak egymással”.
AUGUSZTÍNUSZ	Belekóstoltam mindkettőbe. Átélttem a poklot és a mennyet önmagamban.
KÓRUS	„Nyilvánvalók a test cselekedetei: paráznaság, tisztátalanság, bálványimádás, babonaság, veszekedés, irigység, részegeskedés” (Gal 5,19)... „A Lélek gyümölcsei viszont: szeretet, öröm, békesség, türelem, jóság, hűség, szerénység, tisztaság” (u.o.).
AUGUSZTÍNUSZ	Igen, Uram, Pál apostol levelének minden szava igaz. Belső drámák színtere az ember. Szemben áll egymással a test és a lélek törvénye. Ezt kell megírnom vallomásaimban. Ezt a győzelmes harcot, melyet kegyelmeiddel segítettél, <i>(leül, kezébe veszi a tollat, aztán újra feláll)</i> Nem, először még megidézem az emlékeket...
MONIKA HANGJA	Augusztínusz, fiam, hol vagy?
AUGUSZTÍNUSZ	<i>(föltrezen)</i> Anyám, te szólítasz?
MONIKA	Emlékszel még, amikor gyermek voltál?
AUGUSZTÍNUSZ	Hát persze, hogy emlékszem, anyám. Hogy felejthetném el Tagasztét, a numídiái városkát, Afrika provinciájában, ahol születtem... Észak felé közelünkben a tenger és Hippó kikötője. Távolabb pedig Karthágó, a pun birodalom hajdani fővárosa, a tartományi székhely... Emlékszem apámra, Patrícíuszra, aki büszke volt, hogy római származék. Patrícíusz... Apám neve előkelően hangzott, de a megélhetésünk szerény volt. Te, anyám, mélyen keresztény hiteddel vagy bennem... Öcsém, Navigiusz és húgocskám, Perperua gyermekkoromra emlékeztetnek...
MONIKA HANGJA	Te voltál nekem a legkedvesebb.

- AUGUSZTÍNUSZ Én voltam az elsőszülött. Velem törődtek a legtöbbet. Apám iránt inkább tiszteletet éreztem. Anyámhoz ragaszkodtam, ő meg énhozzám... Az emlékek messzire nyúlnak. Az első szavak, az értelem első mozdulásai... És az első bűnök... Hányszor kaptam verést, mert nem fogadtam szót. Pedig hogy félttem tőle... Iskolás koromban szenvedélyesen szerettem játszani, tanulni annál kevésbé. Kalandos mesékkal oltottam telhetetlen képzeletemet. Te neveltél a keresztény hitre, de nem akartál veszekedni apámmal, aki még Róma istenei és a keresztények Istene között hánykódott, és a közönyben oldotta föl tanácstalanságát.
- MONIKA HANGJA Meg kellene már keresztelni a fiunkat.
- PATRÍCIUSZ Ugyan minek. Hadd töltse a kedvét zavartalanul. Ráér még a templommal meg a szigorúbb erkölcsökkel. Mi haszna van belőle, ha a papokra hallgat?! Nézd meg Romaniánuszt. Ő a barátom. És ő Róma isteneivel lett Tagaszte leggazdagabb polgára.
- AUGUSZTÍNUSZ Szegény apám. Ő így okoskodott. A maga módján persze ő is a javamat akarta. Büszke volt a tehetségemre és büszke volt testem ébredező férfiasságának jelére. A házastársi hűség dolgában a pogány római férfiszokást követte. Anyámnak ez nagyon fájt, de megbocsátott neki. Igen, apám nem volt a hűség példaképe. Viszont talán erején felül is vállalta, hogy tovább tanuljak. A közeli Madaurából azonban visszahívott a szülői házba. Ott végeztem el a középiskolát. A karthágói főiskola tandíja már meghaladta anyagi képességeit. Akkor jött a család segítségére a vagyonos Romaniánusz... Apám nem érte meg a tisztos öregkort. S bár megközelítőleg sem kötődtem hozzá úgy, mint anyámhoz, mégis megköszönöm neked, Istenem, pogány apámat, Patríciumot, aki élete végén megtért hozzád, és keresztényként halt meg, búcsút mondván ennek a földi életnek. Én akkor már Karthágóban végeztem el a főiskolát, ahol körülrajzoltak a könnyelmű szerelmek.
- MONIKA HANGJA Fiam, mi lett belőled? Hallom, hogy züllött életet élsz. Kérve kérlek, köss tisztességes házasságot. Anyyira várom az unokáimat...
- AUGUSZTÍNUSZ Mennyit aggódott értem. Én pedig amennyire szerettem őt gyermek koromban, olyan hálátlanul elszakadtam tőle. Amikor ágyasommal hazalátogattam, nem fogadott be a szülői házba. Sokat sírt miattam. Én pedig afféle „asszonyi fecsegésnek” tartottam, amikor megtérésre buzdított és megkeresztelkedésemet sürgette. Amikor az egyház püspöke Tagasztéba látogatott, elsírta neki fájdalmas aggódását. Később azonban elmondta nekem a püspök vigasztaló szavait: „Nem veszhet el ennyi könny gyermeke...”

- MONIKA HANGJA Mikor hagysz föl már züllött életeddel, édes fiam?! Mikor térsz az igazak útjára?!
- AUGUSZTÍNUSZ Már terhemre volt még a látogatása is. Mert szememre vetette felelőtlen könnyelműségemet, s én szégyelltem előtte, hogy ennyire rabja vagyok a testi szerelem szenvedélyének. Mert akkor még csak az élvezetek kellettek, kötelesség nélkül. Egyszer mégis szokatlanul derűs arccal lépett be karthágói lakásom ajtaján.
- MONIKA HANGJA Csodálatos álmot láttam, fiam. El kell mondanom. Egy fehér ruhás ifjú közeledett hozzám álmomban és megkérdezte, miért sírok. A fiam romlását siratom, feleltem. Ő erre mintha elmosolyodott volna, rám nézett, és valami különös meggyőző erővel ezt mondta nekem: **„Ne sírj, a fiad velem van...”**
- KÓRUS „Nem veszhetsz el ennyi könny gyermeke!”
- AUGUSZTÍNUSZ Átélttem a tizenhatévesek minden kísértését. Mégis voltak, akik kimentettek a csábító szeretkezések szenvedélyéből, amely már Madaurában megkörnyékezett. Anyám mellett az igazi jóbarátok voltak életem megmentői, akik elkísértek megtérésem útján, s akik közül most is mellettem van Alípiusz és Evódiusz. Nekem is megadtad, Uram, a baráti könnyek adományát. Fialat életem első nagy sebet egy tagasztei jóbarátom korai halála okozta. Nehezen hevertem ki, mert gyermekkoromtól nagyon közel állt hozzám. Együtt játszottunk, együtt tanultunk, együtt kutattuk az elásott kincseket a környék barlangjaiban. És együtt loptunk a vagyonos szomszéd kertjéből, mert a tiltott gyümölcs mindig édesebb. Olyan heves érzelmi kitörésekkel reagáltam korai halálára, hogy tomboltam tehetetlen fájdalmamban. Átkoztam az elmúlást. Meggyűlöltem az életet. Tehetetlen dühvel és sajgó fájdalommal jártam föl és alá. Egy zsarnoki Isten képével viaskodtam, aki elveszi tőlünk azokat, akiket szeretünk. Aztán lecsillapodtam. Onnan nyertem vigasztalást, ahonnan a sebet: a barátaimtól, akiknek annyit köszönhetek. Igen, ők meghatározó szerepet kaptak életem színpadán. Együtt nevtünk. Vigasztaltuk a szenvedőt. Vitatkoztunk, bosszankodtunk, szidtuk és magasztaltuk a világot. Fáj, ha valamelyikünknek el kellett utaznia. És nagy volt az örömünk, amikor a távollévő visszaérkezett társaságunkba. A legjobbnak ítélt könyveket ajánlottuk egymásnak. Kajánkodva és mégis a baráti összetartozás érzésével ugrattuk egymást. Örültünk a társunk sikerének és megosztottunk fájdalmában. Az igazi barátság közelebb segít hozzád, Istenem. Elmélkedő magányomban már megérlelődött lelkemben a felismerés: **„Boldog, aki téged szeret, barátait pedig tebenned”...**

MONIKA HANGJA

Látod, fiam, ilyen rövid az élet. Ne halaszd tovább megtéréseidet. Mit mondott az orvos? Mi okozta gyermekkori legjobb barátod halálát?

AUGUSZTÍNUSZ

Amikor meglátogattam, magas láza volt... A betegséget utólag már tisztábban megítélem, bár magyarázatát nem ismerem. Az orvosok se tudják... A láz, a magas láz... Anyámat is az vitte el Osztiában, Róma kikötőjében, amikor Milánóból visszafelé jöttünk, s már hajóra akartunk szállni. A fiamat is az ragadta el tőlem. Én is a halál árnyékába kerültem miatta, amikor Rómába hajóztam. Istenem, az a láz!... A kikötővárosok rejtelmes járványa, Karthágóban, Osztiában, Hippóban, meg a környékükön. Talán a hajósok terjesztik. Vagy a beszennyezett állóvizek? A mocsarak pusztító lehellete volna? És ennyire ragályos... Én kigyógyultam belőle, Istenem, mert meggyógyítottál, mert még rábíztaál valamit, amit el kell végeznem. Vajon elmondhatom-e majd én is Üdvözítőnk szavaival: „**A feladatot, amit rám bíztaál, elvégeztem?**”

II. jelenet

(Zenei futamok, melyek érzékeltetik a lélek vergődését. Ágoston az ablakhoz megy.)

AUGUSZTÍNUSZ

Milyen különös színpad az égboltozat. Felhők gomolyognak rajta, mint az örvénylő szenvedélyek. Aztán lassan átalakul a szín és tiszta kék ég borul fölénk... Mindez eszembe juttatja, mit jelentett nekem Karthágóban a színház. *(a nézők felé)* Igaz, hozzátartoztak a retorikához, mint az irodalom és a filozófia. A divatos szónoklat sem nélkülözhetette megrendítő vagy kacagtató jeleneteinek példatárát. Szervedélyesen szerettem a színházat. Egy időben verseket is írtam. Első könyvemben pedig a „szép” és „arányos” esztétikai kérdéseivel foglalkoztam. A színjátékok azonban karthágói éveimben egészen a hatalmukba kerítettek. Előfordult, hogy

egy előadás annyira megrázott, olyan érzelmi hatást váltott ki bennem, ami a kábulathoz hasonlít. A nagy szerelmi jeleneteket a színészekkel éltem át a nézőtérén. A komédia megnevettetett. Mégis a tragédiák hatottak rám leginkább. Különösen a Vergiliusz Aeneiséből készült színpadi darab jelenetei. Trója égése és Aeneasék menekülése már serdültebb koromban is nagyon megragadott. A színpadi feldolgozás pedig még az olvasmánynál is hatásosabb volt. Különösen az a jelenet, amikor Aeneas, a trójai hős, Itália felé hajózva kiköt Karthágóban és Didó királynő vendége lesz. A királynő szívében olyan lángoló szerelem ébred, amit nem él túl, amikor Aeneasnak tovább kell hajóznia Itáliába, mert az a sorsa, mert ezt kell tennie, *(hangok elevenítik meg a jelenetet)*

HANGOK

Meghalt, meghalt a szépséges Didó királynő, városunk alapítója... Nézzétek! Szívébe döfte a törét!... Nem bírta elviselni a hűtlen Aeneas távozását. Ilyen nagy volt a szerelme a trójai hős iránt... Csak a halál válthatta meg a búcsúzás elviselhetetlen fájdalmától... Nézzétek gyönyörű testét kiterítve, szoborrá merevedve. Fölkavarta magát a szerelem oltárán... Aeneas, Aeneas, te hűtlen Aeneas, mért nem maradtál Karthágóban?! Mért nem maradtál a mi városunkban?! *(zokogva)*

AUGUSZTÍNUSZ

Istenem, hogy megsirattam én is a tragikus sorsú Didó királynőt a görög mintára épített színház félkör alakú, emelkedő nézőtérén. Könnyeim végigfolytak arcomon. A nők hangosan zokogtak. Mint valami édes méreg, úgy hatoltak belém a színészek szavai és az a tragédia, mely a karthágóiakban a dicső múlt emlékét felszakította. Fölkavarta bennem is az érzelmek viharát... Egyszer a tragédia után hallgatagon kísértáltunk Alípiusszal a régi Karthágó falainak maradványaihoz.

ALÍPIUSZ HANGJA

Nézd a romokat, Augustínusz. A régi Karthágóból már csak ezek a kövek maradtak. Cato a vesztét akarta, mert Róma nem tűrte meg tengeri vetélytársát: „Ceterum censeo Carthaginiem esse delendam” – ismételte a szenátusban. Az a véleményem, hogy Karthágót el kell pusztítani. Állandóan ezt hajtogatta. És meg is lett az eredménye.

AUGUSZTÍNUSZ

Igen, mert jött Scipio, és beteljesedett a pun birodalom végzete. A római hadvezér elfoglalta és földig leromboltatta, majd felszántatta Didó királynő és Hannibál városát.

AUGUSZTÍNUSZ

Istenem, Karthágó... Egyszerre szerettem és gyűlöltem ezt a várost, amely kétszer tápázkodott föl romjaiból és épült újjá, amelynek régi dicsőségét már elnyelte a múlt. Szerettem, mert valóra váltotta álmaimat. Mert benne fejezhettem be retorikai tanulmányaimat. Szerettem, mert megnyertem benne a

szónoklati versenyt, és nevet szereztem mint a rétori iskola magisztere. Szerettem, mert szerelemre gyűjtöt... Ugyanakkor gyűlöltem is, mert alighogy fölkerültem Tagasztéból mint újdonsült diák, tizenhat évesen, máris gyanús szerelmekkel kísértett meg. Maguk közé ragadtak egy időre polipkarjaikkal a „felforgatók” bandájának diáktagjai. Velük pedig én is elkövettem olyan dolgokat, melyeket ma is szégyenlek. Loptuk a gyümölcsöt akkor is, ha nem kellett. Kigúnyoltuk a tisztességes polgárokat, az öregeket sem kímélve. Arcátlanul viselkedtünk a szolgálólányokkal... Akkor tapasztaltam meg a rossz társaság mélybe húzó örvényét és erőszakos gonoszkodásait. Nem tartott soká, mégis szégyenlem. Otthagytam őket és megtaláltam igazi barátaimat. Akkor találtam rá ágyasomra is, aki társam lett a testi szerelemben. De ő a lelkét is ideadta nekem. S már az is sokat jelentett, hogy én nem kerestem más szeretőket, mint a többiek. Ő pedig hűséges maradt hozzám. Még tizenhét éves sem voltam, és – akaratomon kívül – már megszületett a gyermekem, Adeodátusz. Adeodátusz, Isten ajándéka... Az is volt, az én fiam, akiben magamra ismertem, akit oly fiatalon elszólitottál... De meggyűlöltem a provincia fővárosát vásott, komolytalan diákjaim miatt is. Nem mind volt ilyen, de azok voltak a lehangosabbak, a legféltelenebbek. *(a szín mögül zsvivaj hallatszik, nevetés, egy-egy közbekiabálás)*

AUGUSZTÍNUSZ

Szilencium! Hallgassatok el már végre. Most Homéroszból adok elő egy részletet, *(a kényes részlet Zeusz házasságtörése)* Mi az, mi nem tetszik neked, barátom? *(gúnyos hangon)* Talán egy görög eposz nem elég magasztos költői mű? Ennyire kényes az ízlésed? Vagy inkább: ennyire bántóan hiányos, hogy nem tetszik?

DIÁK

(kuncogva) Dehogynem tetszik, magiszter. Már hogyne tetszenék, nem igaz? *(mintha a többieknek mondaná)* Hiszen nekem is volt már egy-két szerelmi ügyem házas asszonyokkal. Az anyám váltig hajtogatja, hogy ezt nem szabad, hogy így nem szabad, meg úgy nem szabad. De hiszen én csak Zeusz példáját követem, nem igaz? Tán nem vagyok eléggé vallásos? *(kajánkodó nevetés)* Bizony hogy tetszik a homéroszi eposz. De még mennyire! Különösen a Danaé ölébe hulló aranyeső! *(újabb nevetés)* Persze Danaé is megérte a pénzét, amikor szerelembe vegyült az Olümposz főistenével.

EGY MÁSIK
BELEKIABÁLÁS

Én is elhatároztam, hogy követni fogom Zeust, meg a görög isteneket a szerelem dolgában.

MIND

Nekünk valók ezek a magasztos példák, nem igaz?! *(nevetés)*

AUGUSZTÍNUSZ

Elég legyen, arcátlanok! Hát nektek semmit sem jelent az irodalom? Semmit nem vesztek észre a vers szépségéből, a hömpölygő hexameter zenéjéből? A mitológiai isteneket már rég megcáfolta a filozófia. Arisztotelészt még istentelenség vádjával is illették ezért, sőt száműzték őt a görögök. Ezeket az isteneket a fantázia alkotta. A filozófusok Istenét, az ősegyet, a legfőbb Jót azonban igazolja a bölcsélet. Ő az, aki biztosan létezik. Cicero pedig elemi kötelességnek mondja az istenség imádó tiszteletét.

(A zaj elül. Ágoston fáradtan leül az asztal mellé és kezébe temeti arcát. A keserű emlékek miatt elkomorul.)

AUGUSZTÍNUSZ

Föl voltam háborodva, én Istenem. Pedig a saját életem sem volt példamutató. Mint a retorika ifjú mágisztere, magam is a testi szerelem rabja voltam. Amikor pedig belekeveredtem a manicheus szektába, ugyan hová tettem az eszemet. Hiszen a görög filozófusok által megismert „ősegy” helyében két isteni ősprincípiumot kezdtem vallani, elfogadva az ősjó és őssrossz istenpárt. Utóbbit, mint a Gonoszság ősforrását. Kerestem életemben a harmóniát és a szépet. De hol voltam én még attól. Cicero Hortenziusza nyitotta ki a szememet. Ő megvádolta a görög drámaírókat, hogy égisz emelik a művészetet, de nem törődnek azzal, milyen erkölcsi hatást vált ki alkotásuk az ifjúságban... Vergődtem a test és a lélek vágyai között, mint a partra vetett hal, nem csoda, hogy bekerültem a manicheusok hálójába.

III. jelenet

(Leszámolás a manicheizmussal. Ágoston egyedül a színen. A közönségfelé mondja vallomását.)

AUGUSZTÍNUSZ

Fiatalon kerültem Máni szektájának rabságába. Ez a babiloni eredetű vallás a filozófiát keverte a csillagok tanával és a mágiát a kereszténységgel. Kilenc évig tartott fogva. Afrika partmenti városaiban divatos volt. Karthágóban különösen a tanulatlanokat és az ifjúságot csalta kelepchébe. Barátaim közül Alípiuszt és Romaniánuszt is megfertőzte, főleg mert én áradoztam nekik róla. Egyedül Nebrídiusz volt kivétel. Rajta nem fogott Máni mágiája... Ahogy felszakadnak az emlékeim, nem is értem, hogy lehettem ennyire bódult olyan hosszú időn át. Anyám mélyen keresztény volt ugyan, de kezdetben még – apámmal egyetértve – számára is a szónoklati iskolázásom volt a fontosabb. Meg aztán akkor kezdtem önállósítani az életemet. A keresztény hitnek nem volt olyan rangos tanúja akkor még nálunk, mint a manicheus Fausztusz püspök. Máni tanai inkább a fantáziánkra hatottak, mint az értelmünkre. Fausztusz kenetes beszédei pedig behízelgők voltak, és ő érzelmekre hatni tudó, jól képzett szónoknak bizonyult. S nekem akkor még ez volt a fontos. Nem az étel, hanem a tálalása. Nem az ember, hanem az öltözete. Ami pedig a szekta „öltözetét” illeti, az ebben az időben éppen rám illett. Vergődtem a testi vágyak örvényében, és Fausztusz váltig erősítette, hogy nem én vagyok bűnös, hanem a testem. Törvénytelen szerelmem bódulatában nem akartam gyermeket. Ők pedig épp azt bizonygatták, hogy ez a helyes, mert így nem szaporítom a bajt meg a rosszat a világban. Istenem, milyen erősek az emlékképek bennem...

MANICHEUS HANGOK

Emberek, emberek, jöjjetek a manicheusok gyülekezetébe! Itt megtaláljátok az igazságot! A Világosság és Sötétség gyermekei vagyunk. Bennünk azonban több a világosság, mint másokban, akik sötétségben élnek. Mi ismerjük, honnan van a jó és a rossz. Ismerjük a csillagok titkait és a világ öt misztikus elemét... Mi tudjuk, hogyan kell követni a nagy Prófétát, Máni tanítását. Jöjjetek a világosság templomába! Hallgassátok a Rómából érkezett Fausztusz püspököt, akiben a Szentlélek kiárad! Benne van az üdvösség!

AUGUSZTÍNUSZ

Romaniánusz, Alípiusz, Evódiusz, jöjjetek velem. Hallgassuk meg Fausztuszt. Ő kiváló szónok hírében áll. Már sokat hallottam róla. Hátha beszélni is tudunk vele. Tele vagyok kérdésekkel. Ő talán majd megadja a választ.

(A szín elsötétül, majd kivilágosodik. Fausztusz jelenik meg, szakállal, tógája fölött keletiesen díszes köpeny. Modora, beszéde behízeltgő.)

FAUSZTUSZ Légy üdvözölve, karthágói fiatalok ékessége, Augusztínusz. Hallom, te vagy a város legkiválóbb szónoka. Hiszen mondták nekem, hogy megnyerted a rétori versenyt, és akkor fejedre tették a győzelmi babérkoszorút. Gratulálok! Tehetséged híre hozzám is eljutott Máni hitének kiválasztottai révén. Tartsd távol magad a keresztények sötétségétől. Jöjj közénk, rétor. Légy a Világosság gyermeke, a belőlem kiáradó Lélek kiválasztottja. Máni hívei sokat várnak tőled és barátaidtól. *(kenetesen megöleli)*

AUGUSZTÍNUSZ Már többször meghallgattalak, Fausztusz püspök. Tetszett, amit a Világosság és a Sötétség harcáról mondtál, amit magamban is tapasztalok. Én a sötétség örvényében vergődöm, de keresem a világosságot. Istent is keresem, de nem tudom, hogyan találjam meg. És keresem a boldogság útját, mégis mint a kígyók, úgy tekerednek rám bűneim. A rossz problémája fojtogat.

FAUSZTUSZ Akkor jó helyre jöttél, barátom. *(vállára teszi kezeit, behízeltgő szuggesztivitással beszél)* Máni szent tanítása megadja a gyógyító választ. Minden rossz forrása ugyanis az anyag és bennünk a test. Külön teremtője van a Rossznak: a Gonosz Istene. Minden jó ősforrása pedig a Fény Istene. Mi magunk is világosságból és sötétségből vagyunk összegyúrva. Hát van ennél meggyőzőbb igazság?

AUGUSZTÍNUSZ Azt mondd, hogy a bennem lévő bűnnek a testem a forrása, nem az akaratom? Ezek szerint nem én vagyok bűnös, hanem a testem?

FAUSZTUSZ Igen, ezt mondom. Szabad akarat? Ugyan. Ez a keresztények babonája. Sorsunkat nem mi döntjük el, hanem a csillagok! *(fölfelé mutat)* Éld ki a hajlamaidat kedved szerint. Győzd le a testet szenvedélyeid, vágyaid szabadon engedésével! Ágyasod van? Ugyan, barátom. A testi szenvedélyed a legalkalmasabb, hogy lerombolja a testet. Ezzel pedig a rossz forrását rombolod le. Csak egyre vigyázz, nehogy gyermeked szülessék attól a nőtől, akivel együtt élsz, mert ezzel csak szaporítanád a rosszat és a szenvedést a világban. Ez Máni fényességes tanítása.

AUGUSZTÍNUSZ A manicheusok tana hízeleg az érzéseimnek, és megnyugtatja háborgó lelkiismeretemet. Hiszen ezek szerint nem én vagyok bűnös, hanem a testem. Magam sem akarok gyermeket. A gyümölcstelen szerelemben csak testi vágyaim éhségét kívánom csillapítani. Szóval, a kísértés legyőzésének legbiztosabb módja, ha beleegyezem abba, ami megkísért.

(öniróniával) Eszerint: minél mélyebbre merülök az értekek mocsarába, annál tisztultabb leszek? Akkor Máni tanításának tógáját éppen rám szabták, Fausztusz. Csatlakozom hozzátok. És barátaimat is magammal viszem a Világosság gyülekezetébe.

(Augusztínusz ismét egyedül van a színen)

AUGUSZTÍNUSZ

Istenem, milyen hínárba kerültem. Hogyan tarthatott fogságban Máni zűrzavaros mitológiája?! Persze mindig a tetszetős oldalát mutatta nekünk. S úgy oldotta meg a rossz problémáját, hogy külön „istent” vallott teremtőjének. Holott a rossz nem magában való létező, hanem a jó élődije... Vívódásaimból kiutat keresve megírtam első munkámat a szépről és arányosról. A Szíriából jött filozófus, Hiériusz, megdicsérte. Nagy hatással volt rám korábban Ciceró Hortenziusza is. Fausztusz behízeltgő modora és kenetes szónoklatai egy időre elcsábítottak ugyan, de a vele való találkozások egyre jobban meggyőztek műveltségének sekélyességéről. Rómában már tudtam, hogy a szabad akarat tagadása önámítás. Mégis igénybe vettem segítségüket, amikor odaköltözésemmel lakást adtak nekem. Nebrídiusz akkor többször is eljött hozzám.

NEBRÍDIUSZ HANGJA

Szalve, magiszter! Üdvözlégy! De jó, hogy újra találkozunk! Megcsodáltad már Róma pompás épületeit, Augusztínuszom?

AUGUSZTÍNUSZ

Huszonkilenc évesen, nagyravágyó tervekkel hajóztam át Karthágóból Rómába. A birodalomnak ez a nagymúltú fővárosa azonban már nem volt a régi. A kereszténység még jövevénynek számított a Nagy Konstantinus császár győzelme után is. Éltek a pogány szokások, és Kelet vallásai is megtalálták titkos fészkeiket. Elettársam és fiam később jött utánam. A szónoki iskolák virágoztak. Nem volt nehéz álláshoz jutnom. Megcsodáltam a fórumot, megnéztem a Kolosseumot, a keresztény bazilikákat. Látogattam a könyvtárakat. Összeismerkedtem akadémikus filozófusokkal. Mégis idegenül éreztem magam köztük, barnára égett arccal. Éreztették velem, hogy én csak jövevény vagyok, elismert szónok ugyan, de mégis jövevény, aki egy afrikai provincia porát hozza a nagymúltú Rómába. Nem fogadtak be igazán. A nyomasztó érzés alól csak a karthágói barátaimmal való találkozás szabadított föl. Alípiusz után Nebrídiusz is Rómába költözött.

NEBRÍDIUSZ

(bejön) Szalve, magiszter! Légy üdvözölve, drága barátunk és mesterünk! Hallom, Augusztínusz, hogy még mindig küzdesz a manicheusok fantazmagóriáival, bár Rómába már megismerkedhettünk az akadémikusok kételkedő filozófiájával. Én kezdettől gyanakodtam a szekta zavaros

tanaira. Misztifikáció! Téged azonban hiába próbáltalak észre téríteni. Hízelt a szenvedélyeidnek!

AUGUSZTÍNUSZ

Nagyra becsüllek, Nebrídiuszom. Ismerem éles eszedet, hisz téged is tanítottalak. Karthágóban már alakuló baráti körünk oszlopa voltál. De valld be, akkor még nem tudtál meggyőzni. Róma kijózanított. Anyámnak megírtam, hogy már nem vagyok Máni híve, bár még nem vagyok keresztény sem. Amolyan sem ide, sem oda tartozó... Maradt azonban bennem egy megoldatlan kérdés. Hogyan cáfolhatnám meg a csillagok mágikus hatalmát az emberi sorsot illetően. Gondolkodtál már ezen?

NEBRÍDIUSZ

Ez engem is sokat foglalkoztatott, hiszen a káldeus csillagászok Rómában is megfordulnak, s a csillagok állásának sorsokat eldöntő hatását a manicheusok tőlük lopták. Engem nem a filozófia győzött meg a tan képtelenségéről, hanem egy konkrét eset.

AUGUSZTÍNUSZ

Kíváncsivá teszel. Hátha engem is meggyőzöl.

NEBRÍDIUSZ

A dolog még itt, Rómában történt, és nem is olyan régen. Van apám révén egy igen gazdag és előkelő ismerősöm, aki nagy híve volt a csillagjóslásnak. Van pénze is, ideje is, hogy az ilyen költséges szórakozásoknak hódoljon. Már meggyőződésévé vált, hogy a csillagok döntik el az emberi sorsot. Amikor aztán gyermeke született és ő mohón érdeklődött a csillagok állása felől, váratlan hírt kapott. Egyik rabszolgájának is pontosan akkor született gyermeke. Hirtelen úgy érezte, mintha villámcsapás érné. Elsápadt a hírre. Majd elvörösödött. Kapkodott a levegő után, mert egyszerre megértette, hogy becsapták. Nagy dühösen elzavarta házából a keleti csillagjóst, utána hajítva bérét, az ezüstpénzzel teli erszényt. Vérig sértette ugyanis a jövendölés, hogy az ő előkelő fiának ugyanaz lesz majd a sorsa, mint egy rabszolga gyermekének, hisz ugyanazon csillagzat jegyében születtek. Képzelheted, hogy föl volt háborodva. *(fölnevet)*

AUGUSZTÍNUSZ

Veled nevetek én is. Ez az eset jobban meggyőz, mint a legjobb stílusban megírt filozófiai értekezés. Ez így valóban napnál világosabb. S most, ahogy mondod, nekem is eszembe jut valami hasonló. Ezt meg épp a múltkor vetette föl szónoklattani órám egyik éleseszű tanítványom. Elmesélte egy ikerpár történetét. Egyikükből szelíd írnok, a másikkól harcias katona lett. Az írnok hívő keresztény volt, aki gyakran imádkozott, ikertestvére, a katona pedig káromkodó pogány. Előbbinek gyermekei voltak, utóbbinak pedig csak szeretői. El tudsz képzelni ennél különbözőbb sorsokat? Pedig ugyanazon csillagzat alatt születtek mindketten, hiszen ikrek voltak. *(újra nevetnek)* Ideje, hogy még egyszer találkozzam

Fausztusszal. Elmondok neki mindent, miután most már végleg szakítok Máni eszelős, a hiszékenyeket törbe csaló és ugyanakkor kártékony tanításával.

MONIKA HANGJA

Fiam, mi van veled? Mikor szakítasz már a manicheusok szektájával? Hát nem veszed észre, hogy rossz útra csábítottak?! Ne hallgass rájuk, fiam. Kérlek, ne hallgass rájuk! A Gonoszlélek beszél belőlük. Hát lehet igaz az a tanítás, amely ilyen gyalázatosan beszél az anyaságról? Hiszen bűnnek tartják még a házastársak legnagyobb örömét is, a gyermeket. És elszakítanak az igaz egyháztól, melyet Jézus alapított. Már az állami törvények is megsokallták a lélekrontást, amit művelnek.

AUGUSZTÍNUSZ

Kilenc éve vagyok a hálójukban. De itt Rómában már leszámolok velük, anyám. Imádkozz értem.

MONIKA HANGJA

Rómát említed? Hát hogy volt szíved búcsúzás nélkül otthagyni engem Karthágó kikötőjében, amikor úgy szálltál hajóra, hogy nem is árultad el nekem? Hiszen abban egyeztünk meg, hogy nem utazol el. Fiam, hogy tehetted ezt velem?

AUGUSZTÍNUSZ

Amikor hajóval Rómába indultam, leráztam anyámat. Hazudtam neki. Félrevezettem, mert az utamban állt. Nem akart elengedni a bizonytalanba. Féltett a tengeri vihartól, féltett a félig még pogány Rómától. Azt mondtam neki, várjon rám Szent Ciprián kápolnájában, majd érte megyek. Aztán hajóra szálltam. Ő meg csak várt, várt, de hiába. Amikor megmondták neki, hogy már elhajóztam, könnyek között nélkülem ment haza. Istenem, hazudtam az anyámnak. Félrevezettem. Becsaptam. Hogy lehettem képes ilyen aljasságra vele szemben?!

FAUSZTUSZ HANGJA

Rómában már a „kiválasztottak” között voltál, Augusztínusz. Most merészelsz ellenállni a belőlem kiáradó Szentléleknek? Amikor megérkeztél, még lakást is mi adtunk neked. Mégis hűtlen lettél a Prófétához. Csak nem a keresztények csavarták el a fejedet? Vagy anyád áskálódása zavart meg? Szakítottál velünk. Akkor hát légy kiközösítve gyülekezetünkől, sötétség fia! Máni átka kísérjen!

AUGUSZTÍNUSZ

Amit adtatok nekem, azt bőségesen megszoigáltam, Fausztusz. De zavaros tanítástok tele van ellentmondásokkal. Meggyőződtem már, hogy hadilábon álltok a tudománnyal is, és félremagyarázátok a Szentírást. Ellenségei vagytok a házasságnak és az anyáknak. Bűnösnek bélyegzitek a gyermek születését. Megtagadjátok a szabad akaratot s vele az ember felelősségét. De akkor milyen jogon lehetne büntetni a bűnösöket? Megkettőzitek az egy Istent. A halál és az erkölcsi

romlás szószólói vagytok a világosság színházi álarcában.
Mielőtt kiközösítettél, Fausztusz, én már korábban
kiközösítettem magam közületek.

(Diadalmas zenei foszlány. Augusztínusz újra egyedül van a színen.)

AUGUSZTÍNUSZ

Köszönöm, Istenem, hogy kigyógyítottál tévedésemből. A legnagyobb nehezék esett le rólam. Új utakon keresem ezentúl a boldogságot, és új utakon kereslek téged. Róma bazilikái Krisztus egyháza felé szólítanak. Hallom a hívásukat. Add, hogy megbarátkozzam kinyilatkoztatásod könyvével, a Szentírással, melyet egyszerű nyelve miatt alig vettem még kezembe. Segíts, hogy avatott magyarázót kapjak hozzá. Irányíts engem az igazság útjára, ha majd elmegyek innen. Mert nem ez a város az, amit kerestem.

KÓRUSÉNEK

(gregorián dallammal) „Vias tuas Domine ostende mihi et semitas tuas edoce me.” Uram, mutasd meg nekem utadat és ösvényeiden vezess engem.

IV. jelenet

(Augusztínusz – miközben Alípiusz megáll az ajtóban, eléje siet, barátilag megöleli.)

ALÍPIUSZ Szalve, magiszter! Üdvözlégy szónokok fejedelme! Megérkezésünk után végre találkozunk Milánóban. Ide jöttem én is, ahogy megbeszéltük Rómában, *(baráti ölelés)*

AUGUSZTÍNUSZ Drága Alípiusom, csakhogy újra látlak! Mi van veled? Beszélj! Berendezkedtél már új milánói lakásodban? Alig volt időnk, hogy pár szót váltsunk egymással. Sikerült elhelyezkedned a bíróságon?

ALÍPIUSZ Otthagytam a jogi tanácsos hivatalát, melyet Rómában elfoglaltam, mint tudod. Nebrídiusszal megbeszéltük, hogy mi is Milánóba költözünk. Hadd legyünk együtt, a régi jóbarátok. A részleteket talán még nem ismered átköltözésemmel kapcsolatban. Az udvari követ, aki Szimmachus városprefektustól egy kiváló szónokot kért, az asztalnál sok mindent elmondott. Többek között, hogy Milánóban bírói szék is akad, amely betöltésre vár. Jó összeköttetésem vannak. A prefektus, aki téged jelölt, értem is közbenjárt. De az is igaz, hogy nagyon hiányzott a baráti kör és főleg te, Augusztínusom.

AUGUSZTÍNUSZ Nekem is sokat jelent a barátságod, drága Alípiusz. Ismerem jellemedet. Bíró lettél a jogászból. Megérdemled. Művelt vagy és komolyan veszed az igazságot. Nemcsak a keresését, hanem a szolgálatát is. És hiábavaló annak igyekezete, aki téged megvesztegetni próbál.

ALÍPIUSZ Zavarba hozol, Augusztínusom, hogy érdemeimet így eltúlzod. Én viszont egyenesen komikusnak találom karthágói múltam egyik kalandját. Azért derülök rajta, amikor emlékezetembe idézem, mert épp egy jelenlegi bíróval esett meg, hogy csaknem elítélték, betörésért! Elképzelheted, mit éreztem...

AUGUSZTÍNUSZ Komolyan mondd? Valamikor mintha említetted volna már, de az én emlékezetemből bizony kiesett a dolog. S te nem nagyon dicsekedtél vele. Hadd halljam hát, mi történt veled akkor.

ALÍPIUSZ Még lelkes hallgatód voltam, amikor egyszer déltájban kimentem a fórumra, hogy gyakorló szónoklatomon meditáljak. Épp a törvényszék épülete előtt jártam, kezemben a táblával és az íróvesszővel, hogy pár gondolatot lejegyezzek, amikor egy diákot pillantottam meg, aki nem vett

észre. Balta volt nála, és a pénzváltók ablakrácsát kezdte vele fessegetni. A déli forráságban ugyanis – hiszen tudod – senki nem jár az utcán. A balta azonban zajt csapott. Az árnyékban leheveredett pénzváltók észrevették a dolgot. Azonnal riasztották az öröket. A rablásra vetemedő diák pedig meghallotta hangjukat, és gyorsan kereket oldott. Én meg nagy naivan a helyszínre siettem, és értetlenkedve bámultam az otthagyt baltát. A pénzváltók kiáltozni kezdtek: „Fogjátok meg! Fogjátok meg!” Erre odacsődült a tömeg. Az örök már szétkiabálták, hogy elkapták a rablót. Megragadták a karomat, hogy a bíró elé vigyenek. *(ironikusan)* A bíró elé, aki most magam is vagyok. Néhány inas, aki a fórumon ellopkodott egyet-mást, most úgy érezte, hogy kapóra jön egy bűnbak. Jaj, micsoda kutyaszorítóba kerültem! Az egyik mester azonban nagy szerencsémre fölismert. Egy szenátornál többször is találkozott velem. A tömeg azonban nem tágitott. Mondtam, hogy tudom, merre ment az igazi tettes. „Akkor jöjjetek mindannyian velünk” – kiáltotta az én patrónusom. Elértünk a ház kapujába, ahol a lakók azonnal felismerték a baltát, és megnevezték a tulajdonosát. Azt is elmondták, hogy ez nem az első eset. Már máskor is lopott, de rákente egy lakótársára... Gondolhatod, milyen megkönnyebbülést éreztem, amikor szabadon engedtek!

AUGUSZTÍNUSZ

(nevetve) Azt el tudom képzelni. De komolyra fordítva a szót, valóban szerencséd volt. Mert ha akkor börtönbe csuknak, rajtad marad a szégyenbélyeg. Akit a bíró elítél, abból nem lehet bíró.

ALÍPIUSZ

Így igaz. *(nevet)* De az égiek velem voltak. Hagyjuk azonban a múltat, főleg a keserű emlékeket. A jelennek is megvannak a gondjai. Említetted, hogy Nebrídiusz is valami állás után néz. Vele mi lesz?

AUGUSZTÍNUSZ

Már szóltam ügyében Verekundusznak, akivel hamar összebarátkoztunk. Ő is tanít, s neki segítségre van szüksége a tanításban. Nebrídiuszt ajánlottam. Nem hiszem ugyan, hogy ő rászorulna a pénzre. Jómódú, akárcsak Verekundusz, de a tétlenség rossz tanácsadó. Meg aztán hogyan illeszkednék baráti körünkbe, ahol mindenkinek van állása.

ALÍPIUSZ

Elvállalta?

AUGUSZTÍNUSZ

Örömmel beleegyezett. Nem lesz annyi órája, mint nekem. Jut majd ideje az irodalomra meg a filozófiára. S remélem, Ambróziusz püspök meghallgatására. Baráti körünkről nem is beszélve.

ALÍPIUSZ

E hiányzott nekem Rómában. Ott idegenül éreztem magam. S megvallom, a cirkusz szenvedélyétől is szabadulni akartam.

AUGUSZTÍNUSZ Azt jól teszed. Nincs kedved meghallgatni Ambróziusz püspököt a bazilikában? Én gyakran elmegyek. Mennyivel igazabb és meggyőzőbb Fausztusz behízeltő szónoklatainál.

ALÍPIUSZ Én már kilábaltam Máni zavaros mitológiájából. Rám mostanság már inkább a platonikus eszmék hatnak. A római jellem ideálja és a játékszenvedély azonban egyszerre él bennem. S ez meggyötör.

AUGUSZTÍNUSZ Itt, Milánóban könnyen legyőzheted a cirkuszi játékok szenvedélyét. A jellemed így még tisztábban ragyoghat. Ebben nekem kell tanulnom tőled, Alípiusz. Már itt is tudják, hogy Rómában szembe mertél szállni a mindenható szenátorral, aki mindenkit lepénzelt, akit csak tudott, vagy hatalmát fitogtatva puhított meg hatósági embereket, hogy bűnös üzelmeit leplezze. Téged nem tudott megvesztegetni. Idáig ért a híre. Ezért is kaptad meg a bírói széket itt, Milánóban. Hanem mesélj magadról. Jól vagy?

ALÍPIUSZ Én igen. De értesültem, hogy anyád nagyon bánkódik utánad, Augusztínuszmom. Azt is tudom, hogy tagasztei közös barátunk, a vagyonos Romaniánusz Milánóba készül. Magával hozza két fiát is, és velük édesanyádat meg öcsédet, Navigiuszt. Romaniánusznak üzleti tárgyalásai lesznek az udvarnál. S neki nem gond hajót bérelni. Van pénze elég.

AUGUSZTÍNUSZ Tudom, barátom. Hisz karthágói továbbtanulásomat is ő biztosította. S nem csupán pénzzel. Ő az én vagyonos támogatóm. Sokat köszönhetek neki. Nagy öröm lesz, ha újra találkozhatom velük. Még nagyobb öröm, hogy újra látom majd anyámat, meg az öcsémet is, Navigiuszt.

(A színre sötétség borul, Alípiusz emléke eltűnik. A fény Augusztínuszra esik.)

AUGUSZTÍNUSZ Milyen csodálatos ajándékot adott megtérésem útján, én Istenem! Ambróziusz püspök mellett a barátaimat. Ők is segítettek engem. Szavaikon át meghallottam hívásodat. Fájdalmas belső küzdelemben ők álltak mellém. Ők segítettek, amikor erőt vett rajtam a gyöngeség: Alípiusz és Romaniánusz még Tagasztéból, Nebrídiusz Karthágóból, Ponticiánusz és Verekundusz Milánóból... Mind a barátaim!

(Ismét sötétül és kivilágosodik a szín, egy asztal mellett a baráti társaság.)

AUGUSZTÍNUSZ Hogy mért jöttem el Karthágóból? Főként a diákjaim miatt. Valahogy nyomasztó volt már a légkör. Róma kultúrája találkozik ott a kikötővárosok romlottságával. Gondolj Korintuszra vagy Efezuszra. Ha az afrikai forráság összegabalyodik Ázsia vagy a görögök mitológiájával,

megbolondítja az ifjúságot.

NEBRÍDIUSZ

Karthágói vagyok, de nem védem az ottani diákokat. Emlékszem jól a „felforgatók” garázdálkodásaira. Hiszen egy ideig én is köztük tartoztam, mert bekényszerítettek bandájukba. De azért a római ifjakat sem kell alábecsülni a diákélet csínyjeinek és gonoszkodásainak dolgában. Ők sem sokkal jobbak. Nem igaz, Augusztínuszom?

AUGUSZTÍNUSZ

Ismered az esetemet, Nebrídiusz. Nyilván arra célszól. Hát igen, ravasz cselüket Odüsszeusz is megirigyelhette volna. Ilyesmire nem voltam felkészülve. Képzeltétek, mit éreztem, amikor hallgatóim közül többen elpártoltak tőlem. Hamar híre ment szónoki előadásaimnak. Aztán amikor fizetni kellett volna, szépen megléptek előle. Átmentek egy másik rétorhoz. *(derültség)*

ALÍPIUSZ

Magam is megjártam velük, amikor Rómában vállaltam állást, kezdő jogászként, főként azért, hogy Augusztínusz közelében legyek. Az ő barátsága mindennél fontosabb nekem.

AUGUSZTÍNUSZ

Alípiusz, Alípiusz, te szítottad fel nagyra törő vágyaimat, Nebrídiusszal egyetértve. *(humorral)* Vedd csak ki részedet a régi dicsőség fővárosának tapasztalatából. Halljuk hát, téged hogyan szedtek rá társaid, azok a gazemberek?

ALÍPIUSZ

Ehhez ismerni kell az előzményeket. Karthágói éveimben, még amikor Augusztínuszt hallgattam, a cirkusz lett a szenvedélyem. S neki, a mesteremnek köszönhettem, hogy kiláboltam belőle. Egyik órájára késve érkeztem. Ő ismerte szégyenletes szokásomat. Hiszen a cirkuszi játékok miatt mellékessé váltak számomra a tanulás mellett az olvasmányaim, sőt még a barátaim is. Akkor ő átható tekintettel rámnézett, és szónoki képességét felragyogtatva kíméletlen gúnnyal kezdte ostorozni a cirkuszi játékok megszállottjait. Minden szava tüzes nyílveszőként hatolt belém. Kijózanodtam. Nehezen ment, de sikerült kiszakítani magamat a cirkusz alantas szenvedélyének öleléséből.

AUGUSZTÍNUSZ

Mindig nagyra becsültelek, Alípiuszom. Te voltál a legkedvesebb tanítványom s te vagy egyik leghűségesebb barátom ma is. Féltettem a jövődet. Ugye megérezted, hogy aggódom érted?!

ALÍPIUSZ

Köszönöm, Augusztínusz. Neked igazán hálás vagyok. De hadd folytassam. Büszke voltam, hogy legyőztem önmagam, hogy – ha lassan is – de kigyógyultam beteges szenvedélyemből. Ez azonban csak addig tartott, míg Rómában meg nem alázott erőszakos társaim unszólása. Amikor nesztét vették, hogy a cirkuszi játékok hidegen

hagynak, körülfogtak és mint az ördögök, úgy támadtak rám szavaikkal: „Mi az, Alípiusz, talán csak nem vagy beteg? Te soha nem jössz velünk a Kolosszeumba? Ilyen gyáva vagy? Csak nem ijedsz meg a vértől? Bor, vér, meg a szicíliai lányok... Ez kell a férfiaknak! Most pedig velünk jössz a Kolosszeumba. Megértetted? Ilyet még úgyszem láttál Karthágóban”.

TÖBBEN

No és mi történt? Halljuk, hogyan oldottad meg a gordiuszi csomót.

ALÍPIUSZ

Ott ültem a zsidóságban. A Kolosszeum valóban csodálatos építmény. Ilyen hatalmas embertömeget sem láttam még együtt. De azért összeszedtem magam és becsuktam a szememet. Ment is egy darabig. Egyszerre azonban magasra csapott a lárma. Őrjítő hangzavarban harsányan biztattak egy gladiátort. Odanézz! – rázott meg a mellettem ülő. Kinyitottam a szemem, és akkor egy Herkuleshez hasonló trákot láttam a porondon, amint megvívja élethalálharcát egy fiatal tigrissel. Megdermedtem a vér látványától. És újra megszállottja lettem szégyenletes szenvedélyemnek. Ezért is hagytam ott Rómát, szinte menekülve. Eljöttem közéték Milánóba. Mert az igazi barátság erősebb az ilyen megszállottságnál.

VEREKUNDUSZ

Remélem, azóta ismét kigyógyultál. A színház nemesebb élvezetet kínál, mint a cirkusz. Plautusz megnevetet, Szofoklész a lelkiismeretedet ébreszti fel drámáival. Őt különösen szeretem.

PONTÍCIÁNUSZ

Engem Ambróziusz püspök beszédei vonzanak. Amikor őt hallgatom, még a legjobb színjátékok is mellékessé válnak számomra. Szinte érzem a kegyelem érintését. Olyan az, mintha az igazság maga szólna hozzám.

AUGUSZTÍNUSZ

Én is egyre többet megyek a bazilikába, hogy meghallgassam őt. Eleinte stílusának titkát próbáltam ellesni. Nem értettem, hogy mi az, ami szavaiban úgy megragad. Nyelvezetemet egyszerre cikornyásnak találtam. Választékos jelzőim erejüket veszítették. Mert nincs az a pompázó stílus, amely a meggyőző igazság sodró erejével mérkőzhetne. Ez Ambróziusz püspök titka. Hol van őhozzá képest a manicheusok behízelt módorú főpásztora, Fausztusz?! A közelébe se léphet. Micsoda hatása volt rám beszédének a múltkor is. Ilyen kiváló emberrel még nem találkoztam.

(Homályba borul a színpad, csak Augusztínusz látszik)

AMBRÓZIUSZ HANGJA

A díszes szavak nem vezetnek el az üdvösségre, az igazi boldogságra, melyet Cicero annyira keres Hortenziuszában.

Olvasd a Szentírást!

AUGUSZTÍNUSZ Őt sohasem fogom elfelejteni, Istenem. Te adtad nekem Ambróziusz püspököt, hogy ő vezessen megtérésem útján. Átala ismertem meg a mélyen keresztény Ponticiánuszt, baráti körünk lelkét. Milyen nagy a te ajándékod. Hiszen ma már a színháznál, sőt beszédeim sikerénél is többet jelentett nekem az a meghitt baráti társaság, amely milánói éveim felejthetetlen emlékeit idézi. A boldogság titkát kerestük...

(Megelevenedik az emlék, megint együtt a baráti kör)

ALÍPIUSZ Cicero könyve mindannyiunkat lázba hozott.

NEBRÍDIUSZ A Hortenziuszra gondolsz, a nagy szónok kiváló filozófiai művére? Nemcsak őbenne lappangott, mindannyiunkban ott szunnyad a parázs, melyet Cicero olyan büvölő szavakkal lobbantott föl. Mélyen él bennünk a boldogság vágya. Szabadulni szeretnénk ettől a romlott világtól, amely csupa háború, vér, aljasság. Sötéten látom a jövőt. Mintha végvonaglását élné a Birodalom.

PONTÍCIÁNUSZ Valóban így vagyunk. A határoknál a barbárok megújuló támadásai. A Birodalom keleti és nyugati része ellenségként áll szemben egymással. Idebenn pedig a pogányság szívós ellenállása, mely Rómában még nagyon érezhető. Aztán ott van a keresztények megosztottsága az arianizmus által...

ALÍPIUSZ No és Máni keleti mágiája? Alig bírtunk kigyógyulni mételyéből. Fullánkját még most is magamban hordom.

AUGUSZTÍNUSZ Igen, a világosság és a sötétség harca. Ez nagyon megejtő tan. Hísz ezt tapasztaljuk, bárhová megyünk. Tagaszte, Karthágó, Róma vagy Milánó, olyan mindegy. A rossz s vele a gonoszság fojtogató kérdését nem a manicheizmus, hanem az élet veti elénk. Erre kell megtalálni a választ, miközben a boldogság útját keressük. A manicheusok mitológiája már nem elégít ki. Tudjátok, mire jöttem rá?

TÖBBEN Halljuk, halljuk! A gondolataid olykor az ékesszólásodnál is ragyogóbbak.

AUGUSZTÍNUSZ Ne túlozzatok. Mindannyian az igazságot keressük. Előbb azonban azt kell megkérdeznünk: honnan a rossz, amit a világban ilyen kínzóan megtapasztalunk? Épp a napokban gondolkodtam erről, és tudjátok, mire jutottam?

TÖBBEN Vajon mire? Kíváncsiak vagyunk a válaszra.

AUGUSZTÍNUSZ Talán meglepő, amit mondok. Rájöttem, hogy a „rossz” nem

is létezik. Már úgy értem, nem úgy létezik, mint egy kő vagy egy almafa vagy mondjuk mint az Etna tűzhányója, Szicíliában. De a legkevésbé úgy, mint valami gonosz „isten”, ahogy Máni követői vallják. A „rossz” nem áll meg a maga lábán, hanem olyan, mint az élősdiek. A „rossz” a „jó” hiánya.

TÖBBEN

Ez érdekes!

EGYIKÜK

Mondanál néhány példát?

AUGUSZTÍNUSZ

Rossz egy szónoki beszéd, ha nem jó a befejezése. Rossz a lakás, ha nincsen teteje. Rossz az alma, ha még zöld. És persze rossz az emberi éretlenség sihederkorban. Magamban éppúgy megtapasztaltam, mint tanítványaimban. És ennél is nyomasztóbb, ha maga az akarat válik romlottá.

NEBRÍDIUSZ

Közmondássá lett a költő szava: „Video meliora, tamen deteriora sequor”. Látom a jót, mégis a rosszat követem. De mért fészkel a rossz ennyire belénk? Mért fertőzi meg a vágyainkat? A testet. A lelket.

PONTÍCIÁNUSZ

Erre, barátaim, csak a keresztény hit ad választ. Ambróziustól tudom. Nem létezik a gonoszság istene. A Sátán igen, a gonoszság szelleme, az létezik. Bennünk pedig az eredeti Bűn, Ádám hagyatéka, szövetségben már a saját bűneink tengernyi sokaságával.

AUGUSZTÍNUSZ

Igen, valóban ez a meggyőző válasz. Köszönöm, Ponticiánusz. Most kezdem megismerni igazán a keresztény tanítást. Karthágóban még Máni mágiája tartott fogva, s a szónoki cikornyáktól nem ismertem föl a Szentírás egyszerűségében az igazság ragyogását.

VEREKUNDUSZ

Engem inkább a vagyonom, a rangom, meg a jól berendezett villám hátráltat abban, hogy az igazság kutatója legyek. Néha úgy érzem: elégedett vagyok, de nem vagyok boldog. Ismerem az élvezeteket, de megismertem-e az igazi örömet?

(A szín elhomályosodik, majd ismét világos lesz.)

AUGUSZTÍNUSZ

Milyen csodálatos, önzetlen, segíteni kész jóbarátokat kaptam tőled, Istenem. Megtérésem előtt is hányszor összejöttünk. A boldog élet titkát kerestük.

(Újra megelevenedik a baráti társaság, amint beszélgetnek, vitatkoznak.)

ROMANIÁNUSZ

A múltkor nagyon megragadott Augusztínusz és Alípiusz vitája. Házasságban és a világban élni, vagy elkülönülni ettől a bűnös világtól és valamiféle kolostori közösséget alapítani.

- PONTÍCIÁNUSZ Vigyázz, Romaniánusz, mert megint Erisz almáját dobod a vitatkozók közé. Alípiusz a nőtlenség pártján van. Őt valószínűleg megfertőzték az újplatonikusok. Augusztínusz pedig a házasság mellett szavazott.
- AUGUSZTÍNUSZ Én asszony nélkül nem tudnék élni. Anyám – tudjátok – utánam jött Milánóba. Ő egyengeti utamat a házasság réve felé. Még nagyon fiatal a kiválasztott, szép, vonzó és tiszta az a lány. Igazán tetszik. A tulajdona sem lebecsülendő. De még várnia kell két évet. Nekem azonban két évi önmegtartóztatás túl sok. Érzékeim nem bírják elviselni. Ezért – bármennyire szégyenlem is – megvallom nektek, hogy fiam anyját elbocsátva új szeretőt kerestem. Képtelen vagyok lemondani testem igényeiről. Pedig mindjobban érzem magamban azt a másik vágyat. Két vágy küzd bennem, mint a gladiátorok az arénában. Két akarat. A test embere még parancsol a lélek emberének. De a lélek vágya egyre erősebb bennem. Amikor vívódásaimat feltártam Ambróziusz püspöknek, hányódva a hit és a kételkedés között, ő azt mondta – idézve Pál apostolt – : „Jobb megházasodni, mint égni.”
- ALÍPIUSZ Én vonzódok a női nem felé, de hiányzik belőlem a szenvedélyes szerelem. Inkább platóni érdeklődés ez részemről. Augusztínuszt megértem. Ő más, mint én. Mégis félek, hogy az ő szelleme erősebb annál, semhogy a házasságban megtalálja élete értelmét. Bámulom azt a nőt, aki végig kitartott mellette, aki mindent fel tud áldozni egy férfiért. Bár ha Augusztínusz az, megértem. De hogy volt képes visszahajózni Karthágóba?
- AUGUSZTÍNUSZ Még a fiúkat is itthagya nekem. Őt nem engedtem volna el magamtól semmi pénzért.
- ADEODÁTUSZ Apám! Választanom kell. Én melletted maradok. Te mutatod nekem az utat. Érted elviselek mindent. Még azt is, hogy el kell veszítenem anyámat. Szeretlek, apám. Amit tudok, mindent tőled kaptam. A te szavaid élnek bennem. A te mozdulataid. Amikor veled vagyok, olyan csodálatos minden. Csak a halál választhat el tőled.
- AUGUSZTÍNUSZ Nagyon büszke vagyok a fiamra. Ő fölülmúlja az én gyermekkorom tudását is. Szinte már félek a tehetségétől. Annyira szeretem, hogy én sem tudnék megválni tőle.
- AZ ÉLETTÁRS HANGJA Isten veled, egyetlen szerelmem. Isten veled, gyermekem apja, életem legnagyobb ajándéka. Elmegyek az utadból. Ezután már csak az emlékeddel élek. Meg a fiam emlékével. Vigyázz a fiamra, a mindenemre. Elmegyek az utadból, ahogy találkozásunkkor megegyeztünk. Nekem nincs jogom, csak a

szerelmem. De nem akarok férfit ismerni teutánad.

AUGUSZTÍNUSZ

Mindent föláldozott értem. Árnyékként elkísért utaimon. Nem voltak igényei. Az én akaratomat fogadta el a magáénak. És én – anyám sürgetésére – szakítottam vele, hogy készülő törvényes házasságom akadályát elhárítsam. Vele törvényeink szerint nem házasodhattam össze. Ő jól tudta ezt, és így fogadta el. Most már bevallhatom, nagyon nehéz volt szakítanom vele. Nagyon nehéz. És megszenvedtem érte... Valószínűleg kolostorba vonul majd. Annyit adtam neki, hogy ne legyen megélhetési gondja. Nem akarta elfogadni... Igen, megszegyenített a lelkierejével. Még a könnyeit is visszafogta. Azt viszont szinte látom, hogy a hajón hogyan tört ki belőle a zokogás... Mindig is tudta, hogy kapcsolatunk nem lehet hosszú életű. De a szívnek is megvan a maga törvénye... Ő másként szeretett engem, mint én őt. És fölülmúlt engem a szeretetében. *(kezébe temeti arcát, hogy könnyeit eltakarja)*

NEBRÍDIUSZ

Hagyjátok most. Hadd oldódjék fájdalma. Ő már elmondta a véleményét. Folytassuk tehát a vitát, amit a múltkor elkezdtünk. A világban keressük a boldogságot, vagy elvonulva a világtól?

VEREKUNDUSZ

Igen, igen. Már fölvetettük a kérdést, hogyan tudnánk valamiféle közösségi életet kialakítani, valamelyest a szerzetesekéhez hasonló. Olyasfélét, mint a pitagóreusok. A tagok két elöljárót választanak, akik fölvaltva vezetik a közösséget. Vagyonunkat beadnánk a közösség kasszájába, mint Jézus korában az esszénusok.

ROMANIÁNUSZ

Én vagyonos üzletemberként jöttem fel az udvarhoz, mint tudjátok. Augusztínusz kiváló tehetségét fiatal kora óta nagyra becsülöm, és megadtam neki minden támogatást, már Tagasztében és Karthágóban is. Velem vannak a fiaim. A feleségemet már eltemettem. Egyre fárasztóbb számomra a pénz örökös hajszolása. Fiaimnak átadom örökségüket, ha kell, és a magamét szívesen a közösség rendelkezésére bocsátom, ha a terv sikerül.

PONTÍCIÁNUSZ

Te megteheted, Romaniánusz, és válaszod valóban meghatott. Neked van ugyanis a legnagyobb vesztenivalód, ha az anyagiakról való lemondást tekintjük. Ne feledd azonban, hogy többen közülünk házasságban élnek és családjuk van, mint nekem is. Ez felelősséggel jár, különösen, ha az ember keresztény. Remete Szent Antal példáját ugyan magam mondtam el Augusztínusznak, hogy megtéréséhez erőt öntsek belé, de nem azért, hogy a pusztába vonuljak.

VEREKUNDUSZ

Én kassziciákumi villámat ajánlom föl, ha a közösség létrejön.

Persze csak akkor, ha a világban maradhatunk, és nem kell szakítani a családdal. Én sem kívánok pusztába vonulni.

ALÍPIUSZ

Szó sincs pusztába vonulásról. A boldogság kutatói megmaradhatnak filozófusoknak, nem kell szerzetesi életre gondolnunk. A rangért való törtetésen és a pénz imádatán azonban túl kell tennünk magunkat. De a cirkuszi játékok vagy a színház szenvedélyén is. Egyik sem vezet a boldogsághoz.

VEREKUNDUSZ

Barátaim, elég ebből a túlzott komolyságból. S ha már a színházat annyiszor emlegettük, nem lehetne a komédiák kacagtató derűjét megidézni, amikor szokatlan tervünket fontolgatjuk? Gondoltatok ti egyáltalán az asszonyokra?

TÖBBEN

Halljuk, milyen ötleted van?

VEREKUNDUSZ

Az igazság kutatásának élni?... Ez nagyszerű dolog, de a házasoknak még azt az otthoni magányt sem könnyű kivívni, amit az olvasmányokhoz szükséges elmélyedés megkíván. Fiatal házas voltam, és a fiatal szerelmesek lobogásával szerettem Júliámat. De vonzódtam az irodalomhoz is. És amikor Plínuszt olvastam, elvonulva villám kedvelt zugába, és néha tartósabban otfeledkeztem, Júliám bizony úgy nézett rám, mintha házasságtörésen érne.

TÖBBEN

Elmondanád közelebről, hogyan is volt? *(kajánkodó mosoly az arcokon)*

VEREKUNDUSZ

Hát jó. Történt egyszer, hogy Júliám nyelve a szokásosnál is élesebb lett, amikor számon kérte, hogy elhanyagolom. Fárasztó napom volt az udvarnál... Frissítőt veszek. Hevenyészett bókkal üdvözlöm ifjú hitvesemet, majd szobámba sietek, hogy kipihenjem magam. Kezembe veszem Plínuszt. Előző nap szakítottam félbe kedvelt leveleit. Épp a Vezúviusz kitérését írja le érdekesítő szavakkal. *(bűnbánóan, de kajánul)* Bizony megfeledkeztem az idő múlásáról, még arról is, hogy terített asztal vár rám. Akkor ocsúdtam föl, amikor Júliám megjelent az ajtóban. „Mi az, Verekundusz, szeretett férjem, hát megint elhanyagolsz? Már megint fontosabbak neked a könyveid, mint én?” – Csak nem vagy féltékeny Plíniuszra, édes kismadaram? – kérdezem csodálkozva, megszeppenve, engesztelő hangon. – „De igenis féltékeny vagyok, Plíniuszra, Platonra, Senecára, meg a nagy életkérdésekre, melyekkel teletömik a fejedet! Hát nem veszed észre, hogy szeretlek, hogy nekem te vagy a mindenem? A legkedvesebb ételeidet teszem az asztalra, és te magamra hagysz?” Csaknem sírva fakadt, és én napokig engeszteltem. Mert az az igazság, hogy nekem sokkal többet jelentett Plíniusznál, meg a filozófusoknál. *(derültség)* Sajnos,

fiatalon elveszítettem, és sokáig vigasztalan voltam.
(*elkomorulnak*) Most ott van a második asszony, meg a
gyermekeim. Van otthonom. Szeretnek engem, én pedig
igazán nagyon szeretem őket.

AUGUSZTÍNUSZ

Igen, barátaim. Aki a házasságot választotta, annak abban kell
keresnie a boldog élet titkát. Aki egészen az igazság
kutatására adja életét, mint a pitagóreusok, az lépjen a saját
útjára. Tegyük le tehát közös terveinkről. A pogány világban
sem ismeretlen a két életállapot boldogsága.

PONTÍCIÁNUSZ

A keresztények mindkettőt szentnek tekintik. Szent dolog az
Isten törvényei szerinti házasság, és szent dolog az, ha valaki
Isten szolgálatára adja oda életét, mint Ambróziusz püspök is.
Én megértem Xantippe közmondássá lett „házárságát”,
hiszen Szókratész a házassága rovására kötelezte el magát a
filozófiának. A házastársat könnyelműen magára hagyni, még
ha az igazság szenvedélyes kutatásáért is, bűnös felelőtlenség.
Ezt a pogány görögök még nem érezték igazán. A
keresztények azonban jól ismerik, és ezt vallják.

AUGUSZTÍNUSZ

Igen, ez az igazság. Hagyjunk föl a világtól elvonuló közösség
tervével. Mindegyikünk találja meg a boldogságot a maga
életállapotában, ha már választott. Köszönöm, barátaim. Én
még vergődöm. Fél lábbal még pogány vagyok. De egyre
többet gondolok arra a másik útra, amit Ambróziusz püspök is
választott, holott ő magas rangú városprefektus volt. Erős
bennem a vágy, hogy egyre jobban megismerhessem Istent és
a lelket. „Deum et animam scire cupio.”

V. jelenet

(A baráti kör tagjai eltűnnek a színről. A megtérés előtti lelkiállapotban összecsapnak a testi vágyak a lélek egyre fokozódó kívánságával: megkeresztelkedni, és új életet kezdeni, most már a hitben. Ósrégi tapasztalat, hogy a megtérés előtt fölfokozódnak a kísértő vágyak, föléled a két akarat küzdelme. Ezt eleveníti meg dramatizált formában a Test és a Lélek pantomimszerű mozgással kísért vitája, mintha a tudatalattit hozná felszínre.)

AUGUSZTÍNUSZ

Soha nem éltem még át úgy a belső vergődést, mint megkeresztelkedésem előtt, a döntés küszöbén. Mintha felfokozódott volna bennem mindaz a kísértő vágy, amely visszahúz és nem akarja engedni a végső lépés megtételét. Régi énem sanyargatott és követelődött. Csábító női hangok súgták a fülembe, hogy ha nem hátrálok meg, nem nyúlhatok a testükhöz többé. Fölszakadtak bennem a kételyek. Ugyanakkor tisztán hallottam belülről barátaim és Ambróziusz püspök sürgető szavát, hogy ne torpanjak meg a döntő lépés előtt. Azt is gyötrődve éreztem, hogy az emberi szabad akarat végső próbatételét élem át.

(Felcsapó zenei akkordok, dobok pergése közben jelenik meg a színen a Test és a Lélek, jelképezve a két vágy drámai összecsapását. Női szereplők is játszhatjuk mindkettőt. Színeffektusok.)

TEST

(erőszakosan követelő mozdulatokkal) Tőlem úgysem szabadulsz, hiába is próbálkozol! Test vagy! Testi mivoltod igényeit kívánnád megtagadni? A megszokás hatalmát úgyse győzheted le!

LÉLEK

(fehér ruhájában szelídebb, de határozott) Ne halaszd tovább megtéréseidet. Döntened kell végre! Mélyebb vágy él benned. Csak ez vezet el életed értelméhez.

TEST

Én adom neked a gyönyört, az élvezeteket!

LÉLEK

Én pedig a boldogságot, az igazi örömet!

TEST

Egyél, igyál, szeretkezz, mert rövid az élet és ajtódban ott leselkedik a halál.

LÉLEK

Kezdj új életet, mert eljön az ítélet!

TEST

Én a könnyű életet kínálom neked!

LÉLEK

Én a felelőset, az igazabbat, a teljesebbet!

TEST

Esztelen dolog a lemondás, az áldozat!

LÉLEK

Le kell mondanod a mellékesről, hogy elnyerd a lényegest. Áldozat nélkül még senki sem alkotott nagyot, értékeset!

TEST

Van-e vonzóbb a test bilincseinél?

LÉLEK

Van-e fölemelőbb a lélek szabadságánál?

TEST

Gúzsba kötnek a tilalmak!

LÉLEK

Szeress a legigazibb szeretettel, és tehetsz, amit akarsz!

- TEST Csak a pillanattal törődj! Szakítsd le minden órában az érzékek virágát!
- LÉLEK Gondolj az Örökkévalóságra! Gyűjts olyan kincseket, melyeken nem fog az elmúlás!
- TEST Utazz a szenvedélyek kocsiján!
- LÉLEK A vad szenvedélyek kocsija a szakadékba zuhan. A szellem és a lélek szárnyai röptének a magasba.
- TEST Viktorínusz, a nagyhírű pogány szónok sem vetette meg az élvezeteket.
- LÉLEK De megtért és tévedéseivel leszámolva az igazságnak élt.
- TEST A vagyon, a hírnév és a gyönyör harca mozgatja a világot.
- LÉLEK Isten országa az igazság, a béke és az öröm.
- AUGUSZTÍNUSZ *(hol az egyikre figyel, hol a másikra, kezeinek gesztusa is ezt tükrözi)* Hagyjatok! Ne gyötörjetez tovább! Hát sosem szabadulok vergődéseimből?! *(maga elé)* Menjetez, menjetez innen!... Elzavarom őket? De hiszen mindkettő én vagyok, Istenem. Én vagyok a test és én vagyok a lélek. Én vagyok a szenvedély és a belső nyugalom, a gyönyörök rabja és a szellem örömeinek kiválasztottja. Bennem van ez a szakadtlan per, most erősebben, mint bármikor az életemben. Újra meg újra elodázom a döntést. Majd holnap, majd inkább holnap, nyugtatom magam... Én szerencsétlen! A szellem emberének vallom magam. Ezt becsülik, magasztalják bennem a barátaim, s közben a test és vér örvényeiben hánykolódom. Mindig első akartam lenni környezetemben. Most meg azt kell látnom, hogy barátaim valamennyien megelőznek a lélek és szellem megtisztulásában. Úgy járkálok milánói házam kertjében, mint a sebzett vad. Magam állok szemben önmagammal. Bíró vagyok és vádlott. Följajdulok lelkiismeretem korbácsütései alatt. Pál apostol szavai visszhangzanak bennem: „Ki szabadít meg a halál testétől?”

(A monológ alatt a Tannhäuser zenéje érzékeltetheti a lélek segélykiáltását)

- KÓRUS **„Közel van az Úr mindazokhoz, akik hozzá kiáltanak. Teljesíti vágyát azoknak, akik őt tisztelik. Meghallgatja kiáltásukat és megszabadítja őket.”** (144. zsoltár)
- AUGUSZTÍNUSZ „Ki szabadít meg a halál testétől?” hallottam belsőmből az Apostol szavait. És akkor hirtelen megvilágosodott bennem, hogy az ember szabad akarata önmagában nem elég az

üdvösséghez. A kegyelem érintése is kell hozzá. És te megadtad ezt a kegyelmet, Istenem. A bölcs elég önmagának, mondta egy görög filozófus. De a megtéréshez nem elég. Érintsd meg akaratomat! Emelj föl engem a kegyelem erejével. Mert itt ülök, magamba roskadva, képtelenül arra, hogy a végső lépést megtegyem.

ALÍPIUSZ

(távolabbról) Hol vagy, Augusztínusz? Már mindenütt kereslek. Elrejtőztél a kertben? Már a barátaidat is kerülöd?

AUGUSZTÍNUSZ

Nem válaszoltam. Amikor Alípiusz végre megtalált és odajött hozzám, kezembe tettem arcomat. Nem tekintettem rá, pedig csak a könnyeimet szégyenlettem. Azt gondolhatta, hogy nem kívánatos a jelenléte. Alípiusz csendben leült a padra. A Szentírás ott volt közöttünk. Szótlanul ültünk egymás közelében. Ő megértette lelkiállapotomat, mert valami hasonló benne is végbement. Egyszerre a szomszéd villa felől egy gyermek éneke ütötte meg a fülünket.

*Tolle, lege... Tolle, lege.
Vedd fel s olvasd... Vedd fel s olvasd!*

A tisztán csengő énekhang megisméltődött. Üzenetet kapok, mint Remete Szent Antal? Soha nem hallottam ezt a dalt. S akkor – mintha kábulatból ocsúdnék – Alípiuszra tekintettem. Aztán mindketten a Szentírásra néztünk, amely ott volt mellettem a padon. Az ének felhívását mintha nekem címezték volna. Fölemelem a könyvet és taláломra kinyitom Pál apostol rómaiakhoz írt levelénél, *(lejátssza újra)* Tekintetem ráesik arra a mondatra, amely úgy hasít belém, mint a villám. *(olvassa)*

**„Ne tobzódásban és részegeskedésben,
ne bujálkodásban és paráználkodásban,
ne veszekedésekben és versengésben.
Inkább öltsetek magatokra Urunkat, Jézus Krisztust,
és ne dédelgessétek testeteket,
nehogy bűnös kívánságokra gerjedjen.”** (Róm 13, 13)

Megrázkódtam. Olyan volt ez a mondat, mintha egyenesen nekem írták volna. Egyszerre megvilágosodott bennem minden. Elöntött a bizonyosság fénye. Vergődésemnek, kételyeimnek nyoma sem maradt. Fölszállt a köd, és elárasztotta lelkemet a belső fény. Mintha kicseréltek volna.

ALÍPIUSZ

Mutasd, mit olvasol, hogy hirtelenül ennyire megváltoztál.

AUGUSZTÍNUSZ

Odaadom neki a könyvet és rámutatok a sorokra. Elolvassa, rám néz, és mindent megért. Aztán tovább olvassa:
„Karoljátok föl az aggályoskodó lelkiismeretűt, aki erőtlen

- a hitben.”** S mint akit szintén megérintett a kegyelem, megigézetten felém fordul.
- ALÍPIUSZ Ez a mondat pedig nekem szól. Én ezt az üzenetet kaptam. Ez a győzelem, Augusztínusz!
- AUGUSZTÍNUSZ Igen, ez a győzelem! A kegyelem győzelme bennünk!
(barátilag megöleli)
- ALÍPIUSZ De hát mondd, mi a kegyelem?
- AUGUSZTÍNUSZ Az, hogy szabadságunk el van rejtve Istenben.
- ALÍPIUSZ Most már megértem. Micsoda élmény! Hol van a szónok, aki szavakba foglalja?!
- AUGUSZTÍNUSZ Mintha megváltozott volna a világ körülöttem. Mások a házak, a fák, az emberek. Még a barátságunk is új fényt kapott. Siessünk a hírrel anyámhoz. Istenem, micsoda öröm lesz neki is. Hiszen ezért sírt és ezért imádkozott annyit. A megtérésemért...
- KÓRUS „Nem veszhet el ennyi könny gyermeke.”
- AUGUSZTÍNUSZ Alípiusz, most már megkeresztelkedem.
- ALÍPIUSZ Én is veled, Augusztínusz.
- AUGUSZTÍNUSZ Akkor még nagyobb lesz anyám öröme. Menjünk mindketten Ambróziusz püspökhöz a jó hírrel. Olyan ez, mintha csoda történt volna.
- ALÍPIUSZ De előbb részt kell vennünk a katechumenek előkészületében. Még csak várakozók vagyunk.
- AUGUSZTÍNUSZ Tudom. De mi még többet is tehetünk: meditációval, beszélgetésekkel, a Szentírás üzenetének ízlelésével készülhetnénk föl kellőképpen. Verekundusz följajánlotta kassziciákumi nyaralóját, amely északra van innen, a hegyek lábánál. Hiszen tudod. Oda vonulunk el egy pár napra mind, akik a körünkben vannak, és velünk jöhetnek: anyám, te, Alípiusz, Romaniánusz két fia, meg az öcsém is, és persze a fiam, Adeodátusz. Ő már korábban kérte, hogy Ambróziusz püspök kezéből vegyük föl a keresztséget.
- (Gregorián ének. Alípiusz eltűnik, Ágoston egyedül marad a színen)*
- AMBRÓZIUSZ PÜSPÖK Most égő gyertyával a kézben közösen elmondjuk a
HANGJA Hitvallást. Ellene mondotok-e a Gonosznak?

MIND Ellene mondunk.

AMBRÓZIUSZ PÜSPÖK HANGJA Hisztek-e az Atyában, a Fiúban és a Szentlélekben?

MIND Hiszünk.

AMBRÓZIUSZ PÜSPÖK HANGJA Auréliusz Augusztínusz, én téged megkereszteltek az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében...

(Diadalmas gregorián ének. A kép eltűnik.)

HANGOK Még egy kupával, kocsmáros! Emelem poharam Róma halandó isteneire!

KÓRUS Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben...

HANGOK Befellegzett az arianizmusnak: éljen Teodóziusz császár!

KÓRUS Jöjjön el a te országod...

EGY HANG Megrészegítesz a szépségeddel, Lavínia.

HANGOK A barbárok betörték Pannóniába!

KÓRUS Bocsásd meg a mi vétkeinket...

EGY HANG Tudod, mit kerestem ezen a gabonaüzleten, Viníciusz?
(vaskosan nevet) Százezret!

KÓRUS A Sors!

MÁSIK A Gondviselés!

KÓRUS **„Legyen meg a te akaratod.”**

EGY ÉLES HANG Hallottátok Milánó híres szónokának megtérését?

MÁS HANG Kereszténnyé lett a Karthágóból jött rétor! Hallottátok?!

ISMÉT MÁS HANG Megkeresztelkedett a fiával meg a barátaival együtt.
Hallottátok?!

(zenei elválasztó)

AUGUSZTÍNUSZ *(egyedül maradva)* Istenem, micsoda kegyelmet adtál. Visszatért hozzád a te majdnem elveszett tékozló fiad. És te visszafogadtad. Keresztény lettem. Leszámoltam fiatal éveim tévelygéseivel és mohó szenvedélyeivel. Kimentettél engem a manicheusok szektájának ingoványából. Olyan jóbarátokat

adtál, akik hozzád segítettek az üdvösség útján. Fölszámoltam bűnös múltamat. Elbúcsúztam Ambróziusz püspöktől és milánói barátaimtól. Eltemettem anyámat Rómában és fiamat Tagasztéban. Nagyon fájt. De a könnyeimmel is imádkozhatom. Visszatekintettem utaimra. Megidéztem múltamat az emlékezés színpadán. De nyomasztó árnyékok fognak körül. Látom a vandálok pusztításait a közeli és távoli jövőben. Felénk jönnek. És mégis bízom ígéretedben, hogy a Pokol Kapui sem vesznek erőt Egyházadon...

(Változatos zenei futamok kíséretében fölvonulnak a szereplők és elvonulnak a színen, a jóbarátok néma beszélgetés gesztusaival. Augustínusz kitekint az ablakon, mintha a vandálok betörésének jövőjét sejtene meg és prófétai sugallatot kapna. A kórus pedig az utókor ítéletét mondja egy szonett formájában).

KÓRUS

Romos falakra fészket rak az alkony.
Füstlombokat hajt Hippó ostroma.
A holtakon vandál patkók nyoma.
Tág homlokodra a gond árkokat von.

Ez hát a vége minden hatalomnak?
Rómából is csak rom s üszök marad?
Az Egyház sorsán emészted magad,
de gyötrődve is forgatod a tollat.

Tüzek gyúlnak ki a lehulló éjben.
Te virrasztasz, írsz egyre, szomján, étlen.
A tengerparton füstölgő romok.

De látod: a fa zöldül s ágakat hajt.
Az Egyház ezer csapást kihever majd.
És túlél minden vandál ostromot.

(Zene kísérheti a kórust.)

AUGUSZTÍNUSZ

(mintha álomból ébredne, eljön az ablaktól és a nézők felé fordul, majd föltekint) Köszönöm, Istenem, hogy az én nyugtalan szívem végül megnyugodhat tebenned. Köszönöm, hogy hajóm megérkezett a te kikötődbe. Már semmi nem hátráltatja szándékomat. Tiszta az út előttem. Készen állok szolgálatodra az igazságban és a szeretetben, ami többet ér nekem a világ minden hatalmánál, hírénel és gyönyöreinél. Már érzem magamban a erőt és az indítást, hogy megtérésem útjáról tanúságot tegyek, hogy megírjam, amit emlékezetem megidézett, *(leül és kezébe veszi a papírlapokat, fölemeli a tollat, mint akit megérintett a Lélek sugallata)*

EGY ERŐS, TISZTA
HANG

Most pedig írj, Isten kiválasztott tanúja, az Egyház
fényességes doktora, akit majd Szent Ágostonként emleget az
utókor. Emeld fel tolladat és tégy vallomást megtérésed
útjáról, Auréliusz Augusztínusz.

(zene)

FÜGGÖNY

Ars poetica helyett

Mint annyian mások, magam is átestem gimnazista koromban a versírás kísérletein. Korán elhunyt édesapámnak egy-egy verse újságban is megjelent a század első harmadában, mint azt nekem elárulták. Valami – úgy látszik – maradt a génjeimben. Teológus egyetemi hallgatóként a Magyar Egyházirodalmi Iskola elnöke voltam, majd Esztergomban annak tanárelnöke. Ez külön indíttatást adott, hogy valamilyen irodalmi jellegű írást is letegyek az asztalra. 1960-tól kapott el a versírás láza egy időre. Majd alkalmam nyílt rá, hogy növendékeink színpadi kezdeményezéseit vezessem, néhány humoros darabot is írva. Tartósabb kapcsolatom a Vigílián keresztül Rónay Györggyel volt, egy-két találkozásom pedig Pilinszky Jánossal, aki Esztergomban vendégszerepelve nekem ajándékozta *Introitusz* c. versének kéziratát. Mai irodalmi életünk kiválóságával, Gyurkovics Tiborral véletlenül futottam össze. Úgy tűnt, sikerül – részemről persze csak asszisztensként – együtt megrendeznünk a *Godot-ra várva* c. világviszzhangú Beckett-darabot, amire növendékeink vállalkoztak volna, ha objektív személyes körülmények meg nem akadályozzák. 1967-ben írtam meg a *Nyugtalan a mi szívünk*-et, Ágoston megtérését, de az még nem volt kellően megérlelve.

Esztergomi tanárságom igazi irodalmi kihívását a papnevelde 400 éves jubileuma jelentette. Ekkor előadtuk volna Calderon *A nagy világszínház* c. darabját. Mindjárt láttam, hogy kilátástalan a vállalkozás. Ezért elejétől a végéig átdolgoztam, újraírtam, jól tanulható verses formában. Ezt többször előadtuk, sikerrel. A későbbi kisebb átdolgozás ma már ennek a misztérium-játéknak publikációra kész állapotát jelenti.

Amikor elszakadtam a színpadtól, Dante *Isteni színjátékának* a jelen korra való adaptációja kezdett foglalkoztatni. Én sem mentem a szomszédba a merészségért. Körülbelül tizenöt évig dolgoztam rajta maradék időmben – már mint egyetemi tanár –, aztán 1986-ban sikerült kiadni, az Írószövetség részéről Varga Domokos és Jánosy István támogatásával, *Belső színjáték* címmel. A könyv keménytablás változatát Szántó Tibor tervezte, illusztrációit pedig Gyulai Líviusz készítette.

Egyetemi tanárságom – 1973-tól – nem kedvezett elbizonytalanodott irodalmi ambícióimnak, az akkori idők pedig még kevésbé. Így csak egy-egy verset vagy esztétikai tanulmányt jelentettem meg (*Új Ember, Lyukasóra, Existencia, Új Hevesi Napló*). 1998-ban egészítettem ki háromrészes formában – triptichon – a Heidegger költészetéről írtakat (*Költő-e Heidegger? – Heidegger és Hölderlin – Heidegger és Pilinszky*). A filozófiai és költői múlt tette a témát számomra „testhezállóvá”. Az *Existencia* által angol nyelven is megjelentetett első tanulmányom kapcsán számos pozitív nyugati visszajelzést kaptam, s jólesett hallanom, hogy Heidegger fia is elismeréssel fogadta. Válogatott verseim sovány kötete várapozólistán van még (*Kimondatlan jelenlét*). – 1993-ban dolgoztam át teljesen a Szent Ágoston megtéréséről írt monodrámát, melynek üzenete – úgy érzem –, nem kopik meg, s amely a ma igazabb értékeket kereső fiataljainak is lényeges dolgokat mond el az élet értelméről, szerelemről, barátságról, boldogság-keresésről, s szabadságunk legnagyobb próbatételéről: a megtérésről.